

Valors

Filosofia de l'actualitat | Número 231 | Desembre 2024 | Any XXI | 4,25 €

El silenci és un luxe?

Josep Cruanyes
Teresa Guardans
Enric Mendizàbal
Àngel Rodríguez
Maria Rosa Royo
Natxo Tarrés

DILEMES ÈTICS
Punxar -se per
aprimar-se?

ACTUALITAT COMENTADA
Donald Trump torna
a la Casa Blanca

ENTREVISTA
Simona
Levi

LA CONVERSA
Som esclaus del
patriarcat?

a part de l'estudi, de les lectures, de viatges, d'experiència, etc.

iQUIOSC.cat

s.m [LC]

1 Una porta oberta a les idees. 2 Un espai on el cor batega, els llavis riuen i els ulls viatgen entre paraules. 3 Un indret on la lectura no té agenda.

Quociant

Les revistes, diaris i premsa en català i en format digital les trobaràs a iQUIOSC.cat

Amb la tarifa plana de revistes, per només 9,99€ al mes, tindràs més de 80 capçaleres al teu abast.

Descarrega't l'app i llegeix quan vulguis i on vulguis.

Vint-i-cinc anys reivindicant el silenci

Enguany, fa vint-i-cinc anys que un grup de persones de Mataró va iniciar l'acte *Deu minuts de silenci per escoltar el Nadal*. Una iniciativa organitzada per Justícia i Pau Maresme, ACO, Fundació Tercer Món i la revista *Valors* que només té un objectiu: a les portes de les festes, el vespre del 24 de desembre, i, enmig del brogit i la música dels comerços, aturar-se un moment i fer una estona de silenci. Un acte senzill i efectiu que atrau unes cent cinquanta persones i que, des de fa uns anys, també se celebra en altres localitats catalanes, com Girona o Santa Maria de Montbui.

L'èxit d'aquesta acció, entre altres coses, recau principalment en l'augment del valor del silenci. Cada vegada donem més importància a aquest factor. Només en els darrers mesos han estat múltiples les notícies publicades relacionades amb aquest tema: "L'associació Stop Soroll guarda un minut de silenci davant de l'Ajuntament de Saragossa", "Neix a Barcelona la Xarxa Veïnal Contra el Soroll", "El Reial Madrid s'asseurà davant la Justícia per superar 2.500 vegades el soroll permès als concerts del Bernabéu", etc. La manca de silenci s'ha convertit en una preocupació ciutadana i també en un conflicte de difícil mediació.

Vivim en una societat tan plena de soroll que el silenci ja es considera un bé escàs. El 90 per cent dels sonòmetres de Barcelona superen els nivells recomanats per l'Organització Mundial de la Salut (OMS). Avui, el silenci es paga i és un negoci (spas, vagons insonoritzats, sales de creació aïllades...). Volem silenci i reconeixem els beneficis que té per a la nostra salut, benestar i creixement personal, però no en sabem fer. Ens manca educació per "aconseguir-lo". El silenci ens espanta i ens incomoda perquè l'associem erròniament a la solitud, a la mort, a la penombra. Només una ciutat sorollosa és una ciutat viva?

Tampoc som capaços ni ens eduquen per interpretar els silencis. Què ens diuen els silencis? No tots els silencis són positius, també hi ha silencis imposats, repressius, no voluntaris. Callar i fer silenci és el mateix? Fins i tot, com hem pogut veure reiteradament aquests dies després del pas de la DANA, fer silenci també pot ser una mostra de respecte, un homenatge. En aquest número volem reivindicar i analitzar el silenci en algunes de les seves dimensions perquè, si el silenci és un dret, l'hauríem de comprendre, protegir i exigir.

LA PROPOSTA

"La història és informació; la memòria, en canvi, és identitat"

Lily Ebert

Supervivent de l'Holocaust

Els directors de cinema Aitor Arregi i Jon Garaño han estrenat la pel·lícula *Marco*, la qual relata la història d'Enric Marco qui va enganyar la societat afirmant que va estar empresonat al camp d'extermini de Flossenbürg, a Alemanya. Abans de ser descobert, el català va arribar a presidir durant deu anys l'Amical Mauthausen.

iQUIOSC.cat

MARIA COLL
I JOAN SALICRÚ

Codirectors de *Valors*

SUMARI

6	L'ACTUALITAT COMENTADA
Jordi Cussó	14	TENDÈNCIES
<i>Marxar o no de Twitter, aquesta és la qüestió</i>
Judith Vives	23	MONOGRÀFIC
<i>El silenci és un luxe?</i>	34	OPINIÓ
<i>El silenci i la memòria històrica</i>
Josep Cruanyes
8	ENTREVISTA
<i>Simona Levi</i>
Maria d'Oultremont	15	OPINIÓ
<i>Perjudicar els docents</i>
Xavier Serra	24	OPINIÓ
<i>Sons i silencis de la ciutat: proposta de banda musical</i>
Enric Mendizàbal	36	QÜESTIONS ESSENCIALS
<i>El coratge</i>
Ignasi Llobera i Albert Botta
10	EL PERFIL
<i>James David Vance: L'enigma</i>
Ramon Radó	16	GENT AMB VALORS
<i>Rosa Alarcón</i>	26	OPINIÓ
<i>El silenci és cosa seriosa</i>
Teresa Gaudans	38	ELS VALORS DE LES RELIGIONS
<i>El canal Beagle: la guerra que va evitar el Vaticà</i>
11	OPINIÓ
<i>L'emoció solidària</i>
Àngel Puyol	17	OPINIÓ
<i>Més enllà de Trump</i>
Francesc Amat	28	OPINIÓ
<i>La música del silenci</i>
Natxo Tarrés	39	HISTÒRIES DE PAU
<i>Dues atletes olímpiques pacifistes</i>
Xavier Garí
12	DILEMES ÈTICS
<i>Punxar-se per poder-se aprimar?</i>
Soraya Hernández	18	LA CONVERSA
<i>Som esclaus del patriarcat?</i>
Joan Salicrú	30	ENTREVISTA
<i>Àngel Rodríguez</i>
Carles Banchs	40	EL CONTE
<i>Il·lusions</i>
Anna Iborra
13	OPINIÓ
<i>Burocràcia excessiva</i>
Teresa Bigordà			32	OPINIÓ
<i>Escoltar el silenci</i>
Maria Rosa Royo	42	IMATGE EN CREIXEMENT
Miquel Lleixà

Han col·laborat en aquest número

Teresa Guardans
Filòloga i doctora en Humanitats per la Universitat Pompeu Fabra i professora del Centre d'Estudi (CETR).

Natxo Tarrés
Músic i cantant del grup de rock Gossos. Des de fa un temps fa divulgació de l'ús del silenci en la música i la interioritat.

Maria Rosa Royo
Psicòloga clínica, psicoanalista i psicoterapeuta. Professora de la Universitat Blanquerna - Ramon Llull.

Josep Cruanyes
Advocat, historiador i coordinador de la Comissió de la Dignitat. Vicepresident de l'Assemblea Nacional Catalana.

Enric Mendizàbal
Professor jubilat de Departament de Geografia de la UAB. La seva recerca tracta temes geohistòrics i culturals del Pirineu.

Teresa Bigordà
Economista i responsable de l'Àrea de recursos de l'Escola Pia de Catalunya. També col·labora a la UOC.

Valors

Publicació editada per l'Associació Cultural Valors, entitat sense ànim de lucre, que analitza l'actualitat des del prisma dels valors. El primer número es va publicar el 24 de desembre del 2003.

Valors va guanyar el premi Civisme de la Generalitat de Catalunya 2014 en l'àmbit de mitjans de comunicació, així com el Serra i Moret en el marc del mateix guardó el 2022.

EDITA Associació Cultural Valors
DIRECCIÓ Maria Coll i Joan Salicrú
REDACCIÓ Carles Banchs

CONSELL ASSESSOR
Francesc Amat, Maria Rosa Buxarrais, Àngel Castiñeira, Jordi Cussó, Alicia García Ruiz, Sonia Herrera, Àngel Puyol i Francesc Torralba

COL·LABORADORS Francesc Amat, Teresa Bigordà, Albert Botta, Maria Rosa Buxarrais, Marta Camp, Àngel Castiñeira, Laura Cera, Jordi Cussó, Alicia García Ruiz, Xavier Garí, Sonia Herrera, Soraya Hernández, Ignasi Llobera, Cristian Palazzi, Àngel Puyol, Ramon Radó, Oriol Ribet, Jordi

Sacristán, Xavier Serra i Judith Vives
IL·LUSTRACIONS Anna Coll, Blanca Gimeno, Elisenda Malloll, Judit Navarro i La Mapache
FOTOGRAFIA Sergio Ruiz i Miquel Lleixà
DISSENY GRÀFIC Manuel Cuyàs
PORTADA Raúl Campuzano
CORRECCIÓ LINGÜÍSTICA Maria Camps
DISSENY GRÀFIC WEB Javi García
IMPRESSIÓ Rotimprès
GERÈNCIA Maria Coll i Joan Salicrú
XARXES Carles Banchs
DISTRIBUCIÓ Sgel (Barcelona) i Vilarroya (Girona)
DIPÒSIT LEGAL B-6206-2004
ADREÇA Portal de Valldeix, 17, 2n 08301 Mataró **TELÈFON** 620 749 138
MAIL redaccio@valors.org

VALORS ÉS MEMBRE DE
appec
editors de revistes i digitals

AMB EL SUPORT DE
Generalitat de Catalunya

Els vostres comentaris seran benvinguts a redaccio@valors.org

El preu de la subscripció és de 42 euros anuals (onze números) i 35 en format digital. Us hi podeu subscriure a través del web www.valors.org o enviant un correu a subscripcions@valors.org.

13a TEMPORADA

VALORS A L'ALÇA

*Les coses que importen
Cada setmana a la teva ràdio local
i a la plataforma La Xarxa+*

www.laxarxames.cat

mataróràdio

Valors

JORDI CUSSÓ

TRUMP GUANYA A ARIZONA I COMPLETA LA SEVA VICTÒRIA ALS SET ESTATS CLAU

(VILAWEB, 10/11/2024)

Donald Trump arrasa i torna a la Casa Blanca

El resultat de les eleccions nord-americanes han sorprès tothom, no tant pel resultat, com per la manera com Donald Trump s'ha imposat a Kamala Harris. Molta gent qualifica Trump com un boig perillós i es qüestiona si un home així pot governar la nació més poderosa del món. Però Trump no és un boig, sinó que s'ha anat convertint en una figura de l'espectacle polític. La seva imatge histriònica i retòrica s'amplifica al nivell d'un espectacle de circ, on l'entreteniment es barreja amb la política. El públic no és un mer espectador, sinó que es converteix en "consumidor" d'una narrativa acuradament construïda que va més enllà d'unes eleccions. En aquest espectacle, les paraules, i accions sovint exagerades i provocatives de Trump compleixen una funció similar a la d'un "clown": atreure l'atenció, polaritzar, encara més, l'audiència i entretenir sense que importin gaire les conseqüències.

Aquesta versió de Trump, com a actor, reflecteix una tendència en la política contemporània en la qual el polític no és només un líder, sinó també un personatge teatral, que juga amb els pols extrems, per impactar en els ciutadans. Aquesta dinàmica transforma les campanyes polítiques en actes de consum, en els quals les idees es redueixen a "productes" dissenyats per provocar emocions, reafirmar creences i satisfer el sentit d'identitat dels seguidors.

Jordi Cussó
és teòleg i
llicenciat
en Economia

Aquesta política espectacle erosiona la democràcia perquè tendeix a prioritzar imatge sobre contingut. Els líders que apliquen tàctiques de xoc i entreteniment atreuen fàcilment l'atenció, perquè volen desviar el debat públic de temes complexos, de la realitat real. Aquesta manera de fer redueix la capacitat dels votants per prendre decisions informades i debilita els fonaments de la democràcia. Quan els votants se senten atrets per la narrativa de l'espectacle, tenen el risc de prendre decisions basades en el carisma o l'impacte emocional en lloc de propostes.

Aquesta política de l'entreteniment normalitza la desinformació, i acostuma a fer servir tàctiques de polarització i desinformació per reforçar les seves narratives. Això condueix a un cicle en què els fets i l'objectivitat són menys importants que una versió simplificada o manipulada de la realitat. Si els líders continuen servint-se de la desinformació i fomentant la desconfiança en els mitjans de comunicació i en les institucions, es pot fomentar una cultura d'escepticisme extrem i desaparèixer

el consens sobre els fets bàsics, cosa que afectarà la cohesió social.

L'espectacle polític alimenta la fragmentació social, ja que l'espectacle necessita "dolents" i "herois". Aquesta narrativa fomenta un constant "nosaltres contra ells" que fa més profundes les divisions entre grups ideològics i grups socials. Això no només afecta la convivència i la tolerància, sinó la manca de compromís, perquè es busca un augment de la radicalització i no permet trobar punts en comú que permetin realment avançar.

Si la política segueix un model d'entreteniment, els futurs candidats s'hauran d'adaptar a la indústria de l'entreteniment "venent" una imatge convincent amb discursos sensacionalistes i propostes simplificades. La campanya ja no se centrarà en idees profundes, sinó que es convertirà en una posada en escena que s'haurà de renovar cada cicle electoral. Aquesta lògica de consum i espectacle farà que les futures generacions de polítics ja no siguin expertes en polítiques públiques sinó en màrqueting personal.

El triomf de Trump mostra que la política basada en l'espectacle, en el consum d'emocions i controvèrsies té prioritats sobre el debat constructiu i la deliberació informada. Això ens pot portar a democràcies menys funcionals, a societats més dividides i proporcionar un terreny fèrtil per a líders autoritaris, que prosperen en la falta de consens i la individualització extrema.

L'ENTREVISTA

“Els valors de la democràcia digital han de ser la transparència i el control sobre les nostres institucions. És fonamental que no ens amaguin informació”

Simona Levi

Actriu, activista i autora d'assajos sobre tecnopolítica. L'any 2017, Simona Levi va ser escollida per la revista *Rolling Stone* una de les 25 persones que estan configurant cap on va el món. Acaba de publicar *Digitalització democràtica. Sobirania digital per a les persones* (Raig Verd, 2024) en el qual assegura que el problema no és l'era digital, que és imparable, sinó la responsabilitat política de com aquesta es gestiona.

MARIA D'OUTREMONT

Tenim controlats o garantits els nostres drets al món digital?

Hi ha una certa consciència entre els ciutadans sobre la falta de privacitat i de pèrdua de control de les nostres dades, fins i tot dels nostres continguts quan fem servir la tecnologia més comuna, com podria ser Microsoft, Google, Amazon i Apple, entre d'altres. En

el llibre vull espolsar de responsabilitat les persones i dir que això és una obligació institucional fàcil de resoldre, però hi manca voluntat política. Per tenir una digitalització democràtica necessitem que el codi que fem servir, sobretot en serveis essencials, sigui de programari lliure i així poder auditar els procediments que fa, fet que de moment sembla que sigui molt lluny de succeir.

Aquests problemes existeixen perquè les esferes polítiques s'han acomodat o perquè realment els interessa que sigui així?

S'han acomodat. Sempre és més còmode preguntar a l'empresa que controla les dades sobre el problema que hi ha hagut que no pas revisar-lo tu mateix. És molt còmode, però com a política digital és molt pobre i a llarg termini molt perillosa per a la democràcia, ja que perdem el control de les nostres dades i l'ús que se'n fa. A més, hi ha altres programaris que et permeten una major seguretat, i que són al nostre abast, però sembla que no hi tinguin gaire interès.

A la pràctica en què es tradueix aquesta pèrdua de dades?

Es tradueix en el fet que algú pot saber a quina hora ens llevem, què ens agrada i què no, quines fòbies tenim, quan mengem, per on ens movem què fem de nit, de dia, bàsicament tot, i això és molt perillós. Per posar un exemple, a Facebook l'opció per promocionar una publicació fins i tot ens permet seleccionar una categoria perquè el contingut arribi a persones que tenen problemes amb la parella. És a dir, el grau de coneixement i de pèrdua d'intimitat és molt elevada. Això provoca una pèrdua de llibertat i de les nostres eleccions molt gran, ja que navegàvem per un mar fet a base de les nostres necessitats.

Els usuaris potser hem confiat massa en la tecnologia?

La tecnologia és molt bona i ens ajuda en moltes coses, però no donaré mai la culpa a la gent si les autoritats no estan complint. El llibre *Digitalització democràtica. Sobirania digital per a les persones* neix perquè una família no volia que la digitalització escolar dels seus infants es fes completament a través del núvol de Google, però és que els qui són conscients que les eines no van bé tampoc tenen alternativa. Si la institució no dona exemple, ni fomenta que es facin servir unes eines que existeixen i que poden funcionar molt bé, tenim un problema molt greu.

Fa quaranta anys que vostè és activista, segons la seva experiència, l'era digital ha afectat d'alguna forma la manera de fer activisme?

Jo vinc de l'activisme de l'assemblea, d'invertir hores i hores, de molts esforços per pocs resultats i, des que he conegut les comunitats de hackers i com treballen les comunitats en línia, tot ha canviat. L'activisme que faig ara és molt més àgil i eficient pel que fa a compartir informacions, i fins i tot agrai i divertit. És molt millor i, potser, dona espai a la gent més tímida que a l'assemblea no participava mai per vergonya o pressió.

Per tant, no seria cert el que diuen alguns nostàlgics que la joventut d'ara es mobilitza menys que la d'abans, sinó que es mobilitza diferent.

Exacte. Trobo que hi ha bona gent a totes les generacions. Des de fa un temps estic treballant amb persones molt joves i són fantàstics. A la meua generació també li deien, “nosaltres sí que ho fèiem bé”. Totes les generacions tenen aquest problema quan decideixen retirar-se, cosa que jo no he fet.

En els últims anys, sobretot després de la pandèmia, hem viscut un gran creixement de la intel·ligència artificial, amb la qual a vegades convivim sense adonar-nos-en. Com ens afecta la nostra llibertat?

Em sembla que el que ens afecta no és la tecnologia; de fet n'hi ha d'útil i molt curiosa pel que fa a la preservació total de la nostra capacitat d'elecció i la nostra

privacitat, encara que no són les més conegudes. La qüestió és que les corporacions i convivents amb institucions la substitueixen per una tecnologia que els convé més. Per exemple, no és la desinformació la que retalla la llibertat d'expressió, sinó les eines i les inversions que hi ha al darre-re perquè la informació es viralitzi.

Quin mètode es fa servir?

Un cop més, són les institucions, o grans fortunes, qui fan servir eines informàtiques per crear una viralització artificial de coses que impacten sobre tota la societat. Bàsicament, parlo dels partits polítics, que inverteixen molts diners a escampar informacions més o menys esbiaixades, totalment partidistes. Amb la intel·ligència artificial passa el mateix. L'important és que no quedi exclusivament en mans de senyors com Elon Musk, sinó que treballen perquè el procediment algorítmic sigui transparent, que la informació i el protocol no amaguin res perquè sotmetre'ns a la IA sense saber-ho, com passa avui en dia és molt perillós. S'ha de democratitzar, o almenys han de fer-nos coneixedors que s'està utilitzant aquesta eina.

Per acabar, sobre quins valors s'hauria de regir un món digital democràtic i ètic?

Els valors de la democràcia digital han de ser la transparència i el control sobre les nostres institucions. És fonamental que no ens amaguin informació, ja que l'ocultisme és el començament de l'autoritarisme i n'hem de ser conscients per oposar-nos-hi.

EL PERFIL

James David Vance: L'enigma del futur vicepresident dels EUA

RAMON RADÓ

Qui és en realitat J. D. Vance? Després d'haver omplert pàgines de diaris i hores de televisió, la personalitat del qui serà el proper vicepresident dels Estats Units encara és un misteri. Com algú que va arribar a comparar Trump amb Hitler pot haver-se convertit en un dels seus màxims defensors?

D'una ciutat d'Ohio fins a vicepresident electe, Vance ha mutat diverses vegades. Fins i tot de nom. Quan va néixer, fa quaranta anys, no es deia James David Vance, sinó James Donald Bowman, amb el cognom del seu pare biològic. Encara no havia après a caminar que va perdre el contacte amb el pare i, quan la seva mare es va casar per tercera vegada, el marit va adoptar el petit JD i va donar-li el cognom.

A partir d'aleshores, va passar a dir-se James David Hamel, un nom amb què va conèixer durant més de vint anys, els que retrata al llibre *Una família americana*, unes memòries d'infantesa i joventut que, en el fons, són un homenatge a la seva àvia. Fill d'un pare que el va abandonar i una mare enganxada a l'alcohol i a les drogues, a Vance el va criar una dona malparlada i entusiasta de les armes que –ironies de la història– votava el Partit Demòcrata.

“Era la veu d'aquella Amèrica que sovint no tenia veu, la de l'empobrida classe obrera blanca del cinturó de l'òxid”

Va ser ella, la *Mamaw*, que va dir-li una frase que l'ha acompanyat tota la vida: “el lloc on naixem determina qui som, però escollim cada dia en què ens convertim”. I Vance se l'ha fet seva. Ja de gran, i després del divorci entre la seva mare i el padrastre, va escollir tornar a canviar-se el nom i dir-se Vance, el cognom de la seva àvia. El llibre el va fer saltar a la fama. Era l'any 2016 i, mentre Trump guanyava terreny a les primàries republicanes, Vance venia llibres i concedia entrevistes. Era la veu d'aquella Amèrica que sovint no tenia veu, la de l'empobrida classe treballadora blanca del cinturó de l'òxid que intenta sobreviure a les amenaces de la desindustrialització i l'epidèmia dels opioïdes.

Vance va marxar d'Ohio per allistar-se als marines, va lluitar a l'Iraq i, quan va tornar, va matricular-se a la facultat gràcies a una beca. Va acabar llicenciant-se en Dret a la prestigiosa universitat de Yale, que ara critica per massa progressista. De la pobresa hillbilly fins a l'Ivy League, aquest fan d'*El senyor dels anells* va fer realitat el seu particular somni americà.

Convertit en una celebritat després de vendre milions d'exemplars del llibre, va traslladar-se a Silicon Valley, on va crear un fons d'inversió que va batejar amb el nom de Narya –un dels anells dels elfs de les aventures de J. R. R. Tolkien– i que va fer-lo milionari. Ara viu en una casa d'un milió i mig de dòlars a Virginia que no té res a veure amb el lloc on va créixer. El proper 20 de gener, culminarà la seva particular odissea per la Terra Mitjana fins a arribar a la primera línia política mundial, que si no és la muntanya de foc de Mordor, poc l'hi falta.

El gran viratge ideològic que ha experimentat Vance ha estat sense canviar de nom. Quan era comentarista polític, va proclamar que mai votaria Trump i ha acabat fent tàndem amb ell a les eleccions. La jove promesa que acusava el candidat republicà de ser “heroïna cultural” per a les masses i el que ara és la seva mà dreta són la mateixa persona? On acaben els principis i comença l'ambició? En un moment en què mig món es pregunta com és que Trump ha tornat a guanyar les eleccions als Estats Units, potser el viatge –no només en quilòmetres– que ha fet Vance des dels Apalatxes fins a quatre passes del Despatx Oval ens en pot donar algunes pistes.

OPINIÓ

ÀNGEL PUYOL

Catedràtic d'Ètica a la Universitat Autònoma de Barcelona

L'emoció solidària

Aquestes últimes setmanes, hem vist l'enorme solidaritat de la gent davant dels afectats per la tragèdia de València provocada per la DANA i la incompetència dels polítics (que no dels científics) per minimitzar-ne els efectes, demostrada en cadascuna de les tres fases en què es divideix la gestió d'una catàstrofe: anticipació, resposta i avaluació. Qui ho havia de fer no va planificar seriosament com evitar un desastre previsible (malgrat que és evident que els torrents passen per zones molt habitades) i com avisar a temps la població (malgrat que els experts van advertir del perill extrem unes hores abans de la tragèdia). I veurem si som capaços d'aprendre les lliçons per a una futura inundació.

A banda d'això, ens queda el consol de la solidaritat. Davant la ineptitud manifesta dels governants, un valor moral ha reeixit per damunt de la resta durant els moments immediatament posteriors al desastre: la solidaritat. És el mateix que va passar durant la pandèmia. Allà on fallen les institucions, emergeix la solidaritat entre les persones. El voluntariat que abans teixia mascaretes rudimentàries a casa o feia la compra i anava a buscar medicaments per a la gent gran, ara ha agafat pales, un pal de fregar, lleixiu i ampolles d'aigua potable. Hem vist riudes de gent substituint les d'aigua i fang que van arasar els pobles de l'Horta Sud, la Ribera Alta, la Foia de Bunyol i la Plana d'Utiel el 29 d'octubre passat. De seguida va brollar una “comunitat d'interessos i responsabilitats”, que és com l'Institut d'Estudis Catalans defineix la solidaritat, per fer front a la calamitat; o una “adhesió circumstancial a la causa d'altres”, que és com la qualifica la RAE espanyola. La solidaritat ha pal·liat la manca de resposta institucional des del començament de la tragèdia.

Sens dubte la primera reacció davant del sofriment aliè és emocional. Les imatges de patiment i mort, de vides trencades, de cases i negocis destruïts en pocs minuts, d'indignació per la lentitud governamental i la fastigosa picabaralla política, interpel·len a les nostres emocions bàsiques de ràbia i compassió, i són aquests sentiments els que ens esperonen a ser solidaris. Ara bé, cal tenir present que tot i que l'emoció estigui al darrere de la reacció solidària, la solidaritat és un valor moral, polític i jurídic i no una emoció; és un mode de dret o obligació *in solidum* que consisteix a comprometre's a

assumir els costos financers, socials o emocionals que siguin necessaris per ajudar els altres. Les emocions impulsen la solidaritat, però no la sostenen en el temps ni l'especifiquen.

Tard o d'hora, la intensitat emocional decau i els esforços comencen a pesar més. Les obligacions quotidianes i egoistes ens reclamen amb més insistència a mesura que passen els dies i no les podem abandonar. Així, deixem d'aplaudir als balcons i de netejar el fang dels altres, tornem al caliu segur de casa nostra i esperem que les institucions recuperin la seva raó de ser primordial: proporcionar-nos la seguretat que no podem garantir-nos sols. Quan això passa, i inevitablement passa, no desapareix la solidaritat, sinó que hauria de començar a actuar de debò. Quan l'emoció flaqueja per pura regulació biològica, hauria d'aparèixer el valor moral, que és una creença abans que una emoció (encara que no siguin alienes entre si). El valor moral de la solidaritat consisteix a crear institucions fortes que previnguin les desgràcies i hi responguin quan cal. La resposta ètica a la ineficàcia institucional ha de ser l'enfortiment institucional.

Passades les primeres emocions de compassió i indignació, cal afermar, ara sí, la solidaritat amb ajuts econòmics i suport institucional per tal que els afectats recuperin la normalitat perduda. La solidaritat és un assumpte públic, institucional que comença quan s'afebleixen les emocions més intenses. És aleshores quan la població ha de demostrar la seva generositat pagant més impostos i elegint polítics més competents per crear unitats d'emergència eficaces, planificacions urbanístiques asenyades i un control estricte de les falses informacions, que tenen l'objectiu feixista de desestabilitzar les institucions i evitar la vertadera solidaritat.

Àngel Puyol és catedràtic d'Ètica a la Universitat Autònoma de Barcelona

“Les emocions impulsen la solidaritat, però no la sostenen en el temps ni l'especifiquen”

DILEMES ÈTICS

Punxar-se per poder-se aprimar?

L'obesitat cada vegada és més present en la societat i els índexs preocupen a la comunitat sanitària, que es planteja quina és la solució correcta a la malaltia. Educar o investigar? Prevenir o, potser, curar?

SORAYA HERNÁNDEZ

Un medicament recorre un llarg camí fins que s'aprova i es comercialitza. Les diferents fases dels assaigs clínics (*in vitro*, amb animals no humans i finalment amb humans) n'asseguren l'eficàcia i efectivitat, i permeten recollir el que després seran els efectes secundaris i adversos, les interaccions amb aliments o altres tractaments. Malgrat tot el control possible durant l'experimentació, es pot donar el cas que el coneixement profund del medicament no arribi fins que part de la població en general el fa servir. També passa amb els efectes secundaris, que no sempre es consideren negatius, i han permès fer servir medicaments per a afeccions per a les quals inicialment el principi actiu no estava indicat. Alguns exemples són la inducció a la somnolència d'alguns antihistamínics o l'estimulació del creixement dels cabells per part del minoxidil, que es dona per a la hipertensió.

Un dels darrers exemples ha estat la semaglutida, dissenyada per tractar la diabetis tipus 2 i que ara també es fa servir per controlar el pes en pacients amb obesitat. El medicament es va fer conegut perquè s'havia esgotat arran per la compra

compulsiva. Amb efectes adversos importants i encara que sense estudis dels efectes a llarg termini, ja es recepta a persones amb obesitat perquè té resultats ràpids. Tenint en compte aquesta rapidesa, el govern del Regne Unit ha tingut una idea: administrar el fàrmac a totes les persones obesas en situació d'atur. Segons el ministre britànic de sanitat, l'obesitat és un problema greu de salut que genera una sobrecàrrega econòmica molt important al seu sistema sanitari. Per tant, amb la farmacèutica que comercialitza el principi actiu, han fet un estudi per esbrinar si podria ser beneficiós aplicar-lo sistemàticament. El primer ministre del país ha valorat els resultats de la recerca i es planteja l'ús de la semaglutida amb l'objectiu d'aconseguir més treballadors en actiu i alleugerir la despesa sanitària. Així i tot, molts professionals de la salut han alçat la veu en contra de la proposta. Segons expliquen, aquesta mesura no té cap aspecte de prevenció, ja que no incorpora polítiques d'higiene de vida ni ajudes per motivar a fer esport i poder comprar aliments saludables. Alguns sanitaris es queixen de la manca de reflexió en la mesura que es vol posar en marxa i la descriuen com a intrusiva i centrada en l'interès econòmic de les farmacèutiques. D'altres la veuen com un primer

pas per evitar el sobrepès d'una població cada vegada més emmalaltida.

És ètica la proposta del govern del Regne Unit? S'està plantejant per facilitar un estat saludable en la societat? Per què s'inverteix en estudis amb farmacèutiques i medicaments i no en programes d'educació, sensibilització i prevenció? Es fa palès l'interès polític per arrencar d'arrel les conseqüències que té l'obesitat en el manteniment econòmic del sistema sanitari i, amb l'administració del fàrmac, hi hauria "l'efecte secundari" d'assegurar treballadors per al mercat laboral. Per tant, és una opció que dona resposta a una dificultat detectada pel país. Però es podria entendre la mesura com a intrusiva, i que podria generar altres problemes de salut a les persones que prenguin el medicament, així com assenyalar socialment les persones amb obesitat que no en vulguin prendre. En aquest cas, caldria decantar-se per lluitar contra la font de l'obesitat i proposar mesures de prevenció de la mateixa. De manera combinada, es podria valorar l'ús de la semaglutida en casos d'alt risc per a la salut de les persones i fer alhora campanyes i programes específics per acompanyar els pacients, i donar opcions i no posar la lletra escarlata sobre ningú. I vosaltres, què en penseu?

10%

La diabetis, a l'alça

Segons la Federació Internacional de la Diabetis (FID) es calcula que actualment la malaltia afecta al 10 per cent de la població mundial. Espanya té la segona taxa més alta d'Europa amb un 14,8 per cent de la població, cosa que representa un de cada set adults. A més, s'espera que la taxa augmenti els propers anys.

OPINIÓ

TERESA BIGORDÀ

Economista

Burocràcia excessiva

Fa poc, una notícia sorprenent als mitjans relatava el cas d'una persona que, per un error al Registre Civil, va ser declarada morta quan es registrava la defunció del seu pare. Això va fer que el donessin de baixa de sistemes públics com el Servei Català de la Salut, la Seguretat Social i l'Agència Tributària. El seu periple per demostrar que encara vivia va ser esgotador i va posar de manifest la manca d'empatia i sensibilitat a les administracions públiques.

L'excessiva burocratització de l'Administració és un tema recurrent. A Catalunya, el govern de Salvador Illa és notícia aquests dies per impulsar un grup d'experts que han de proposar mesures encaminades a modernitzar-la. Aquesta necessitat és especialment evident en un sistema amb múltiples nivells administratius –central, autonòmic, provincial, comarcal i local– que, lluny de simplificar, sovint duplica tràmits i normes, i dificulta la relació amb el ciutadà.

Aquesta burocratització excessiva no és en va i té un impacte en la societat en diferents àmbits. El primer és que afecta la competitivitat del sector productiu, on empresaris i emprenedors, han de fer front a molts tràmits i requisits administratius, cosa que implica costos i temps innecessaris que desincentiven la inversió.

El segon, una legislació rígida, excessiva i complexa que desincentiva els polítics a prendre decisions. Aquesta situació es deu al fet que, davant d'un entramat normatiu tan complex, els polítics opten per delegar la responsabilitat als informes tècnics, els quals es basen en interpretacions molt estrictes i conservadores de la norma, que esdevenen l'escut perfecte per justificar determinades decisions o inaccions. Això contribueix a generar una cultura organitzacional de l'Administració que respon més a la por de les repercussions legals que a les necessitats reals de la ciutadania.

La desmotivació de la ciutadania és una altra de les conseqüències d'un sistema burocratitzat en excés; quan els ciutadans experimenten traves administratives per accedir a serveis públics perceben una administració distant, lenta i poc eficient, fet que genera desafecció i desconfiança cap a les institucions.

És bo que des del Govern es miri de treballar per la modernització i eficiència de l'Administració i per

simplificar la burocràcia. Convé apostar per la simplificació administrativa i de procediments, reduir normes i avançar en la digitalització dels tràmits perquè siguin més accessibles.

Penso que cal posar especial èmfasi a desenvolupar una cultura organitzacional que posi al ciutadà al centre de totes les seves accions, de la mateixa manera que en una empresa es posa al centre de tota estratègia el client. El model d'atenció de l'Administració fa prevaler els procediments per sobre de la relació personalitzada amb l'administrat. Defensar, però, que el ciutadà hauria de ser tractat com un client no implica necessàriament adoptar els mecanismes del sector privat, però sí incorporar alguns principis clau que millorin l'experiència. Sense caure en el risc de desvirtuar el caràcter públic de l'Administració, segur que és possible trobar l'equilibri entre el model actual i una orientació més pròxima al ciutadà.

L'Administració ha de combinar el compliment dels principis legals amb una atenció més propera, àgil i personalitzada, que dignifiqui el ciutadà i el situï al centre del sistema. Els treballadors públics han de reconèixer que els ciutadans són actors amb necessitats i expectatives legítimes i s'han de preocupar per entendre què els passa per tal de donar-los una resposta adequada.

Teresa Bigordà Amat és economista i experta en gestió d'escoles. Actualment és responsable de l'àrea de recursos de l'Escola Pia de Catalunya

TENDÈNCIES

Marxar de Twitter o no, aquesta és la qüestió

Des de fa anys, els mitjans de comunicació tradicionals han perdut pistonada en benefici de les xarxes socials, que s'han convertit en la font d'informació primària de gran part de la societat. Ara, però, molts dubten si han de continuar a X, després de la compra de la xarxa per Elon Musk.

JUDITH VIVES

L'anunci del diari *The Guardian* d'abandonar la xarxa social X (o Twitter) ha accelerat una tendència: la de la gent insatisfeta amb la gestió de la xarxa per part del seu propietari, Elon Musk, que ha permès que hi campis descontroladament la desinformació, els perfils falsos o els discursos d'odi i extremisme. Això ha fet que X sigui un espai inhabitable per a molts usuaris, que han començat a anar-se'n massivament.

El dilema fa aflorar una qüestió interessant: la dels valors de les xarxes socials. Formar part d'X i compartir-hi continguts ens fa còmplices d'aquest discurs d'odi i desinformació? O pel contrari, ens hi hem de quedar per contrarestar els aspectes negatius i no deixar-la únicament en mans de l'extremisme? Aquest és el debat obert arran de la fuga d'usuaris cap a nous espais digitals, com la nova plataforma BlueSky.

Avui, els algorismes d'X, dissenyats per maximitzar la interacció, amplifiquen els continguts nocius i els discursos radicals. Per a molts periodistes i mitjans, però també per a usuaris a títol individual, continuar a la xarxa es pot entendre com una complicitat amb aquest ecosistema que no regula els continguts extremistes. En la banda contrària, els que defensen seguir a X argumenten que marxar deixarà el camp lliure a la desinformació i als discursos d'odi.

Per als mitjans de comunicació, la presència a X no suposa un gran cost econòmic i els dona l'oportunitat de presentar continguts de qualitat en una plataforma amb un gran abast global, amb la qual cosa poden contribuir a combatre la desinformació. Què passa, doncs, si aquests mitjans deixen ser-hi? A més, X també permet recollir dades sobre el comportament del públic i les dinàmiques de la comunicació política mundial. La decisió de retirar-se es pot llegir també com una renúncia a la influència en un món on la comunicació digital és clau.

El que sembla clar és que un factor important és la figura del propietari d'X, Elon Musk, un empresari ultraliberal que defensa una llibertat d'expressió sense filtres i que ha reintegrat comptes d'individus i grups extremistes. Aquesta postura tan permissiva ha convertit la plataforma en un espai cada cop més difícil de defensar com a eina de comunicació responsable.

Retirar-se de Twitter o no, aquesta és la qüestió. Pot semblar que marxar d'una plataforma que amplifica la desinformació i els discursos d'odi és necessari per preservar la integritat dels usuaris i enviar un missatge clar al seu responsable. Però, per altra banda, aquesta retirada pot significar cedir el terreny als grups d'odi. Potser la resposta no implica abandonar X, sinó reformar els mecanismes de la plataforma per garantir que continuï sent un espai on la informació i els continguts de qualitat puguin competir en igualtat de condicions. En tot cas, per primer cop s'ha obert un debat on es parla dels valors associats a una plataforma digital.

LA COMPRA DE LA XARXA PER PART D'ELON MUSK

El 27 d'octubre de 2022, l'empresari nord-americà, Elon Musk, va fer efectiva la compra de Twitter, que passaria a dir-se X, per 44.000 milions de dòlars. Amb un perfil obertament neoliberal, Musk va canviar completament les polítiques de l'empresa i va fer fora més de la meitat de la plantilla en menys d'un any. Des d'aleshores, molts usuaris retreen que l'aplicació ha perdut tot allò que els havia atret. Deixant de ser una àgora democràtica i convertint-se en un espai propagandístic per l'extrema dreta.

OPINIÓ

XAVIER SERRA

Professor de Filosofia i director de l'Institut Salvador Espriu de Salt

Perjudicar els docents

Ser professor no és fàcil, però és meravellós: és entusiasmant, és vocacional. Cal evitar derives destructives, difícils d'aturar, promogudes –potser ingènument– per qui (periodista o no), d'això del “mal rotllo”, en viu. No fa gaire, un sindicalista –previsiblement alliberat de responsabilitats docents– s'hi referia al *Més 324* (324, 24/11/24). Són vuit minuts antològics. Li preguntaven sobre un informe de títol nítid *El malestar docent a Catalunya*, amb un mantra difós a taca d'oli: (a) el 36 per cent dels docents estaria disposat a abandonar la professió (dir-ho anònimament surt “gratis”, i no sembla que es compleixi); i (b) exigir menys feina (qualificada de “sobrecàrrega”), més democràcia (com si les direccions fossin uns explotadors) i que se'ns apugi el sou (qui no ho vol?). Tot adobat amb mencions borroses al tema PISA i a normatives. Qui dirà no a menys feina, més xerrameca i més euros? On cal votar? M'ho donaran ells?

Està de moda criticar i destruir, però qui és seriós i mínimament espavilat això ja no s'ho empassa: només val per a converses de tasca barata o per a falses teràpies antidepressives. Ara cal gent que edifiqui, que animi, que lideri: que treballi. L'esperit tardomarxista, aplicat a tot, que vam aprendre a les universitats dels setanta i vuitanta està *demodé*: alguns sindicats hi continuen encallats.

Recentment he participat a la Jornada de reflexió educativa sobre benestar i aprenentatge, a la Seu d'Urgell i Aixovall (Andorra). En la meua opinió, aquesta jornada ha estat força més operativa i constructiva que aquesta propaganda i la de llibres semblants d'aparició recent.

La base per adonar-se'n és destapar “l'interès”, saber què volen obtenir. És obvi que, si no hi hagués piròmans o lladres, potser faria falta menys dotació de bombers i de policies, oi? Ara bé, a cap d'aquests “servidors públics” se'ls acudiria afavorir aquest tipus de delictes per justificar les demandes. En canvi, en educació sembla que hi ha profetes i predicadors del “clima de malestar”: detecto generadors de descontentament i d'enfonsament psicològic. Dades: l'expressió “malestar docent” va ser inventada per José Manuel Esteve amb un llibre d'aquest títol (1987); des d'aleshores, la resta fan petar la claca. Èxit garantit: només cal recollir les dificultats –objectives o subjectives–, posar-les a la batidora i atribuir-les

a l'explotació per part de la Conselleria d'Educació o de les direccions dels centres. Cap problema: ningú arregla res, però alguns “en viuen”. Qui més fa, que sovint són docents discrets i les direccions dels centres, també rep. Sapiguem que els encara abduïts pel marxisme, se'n foten de les persones: només compta el piló.

No en conec ni un –entre 32.400 persones, el 36 per cent– que hagi plegat, i menys si ja és funcionari o bé aspira a ser-ho. També he estudiat les 142 pàgines d'un informe de la Bofill (2012) sobre el tema: no són gens amics meus, com sap qui em coneix, però és un text molt més equilibrat i profund. Defuig el populisme fàcil, els titulars que volen condicionar la Conselleria d'Educació. Tenim molts factors de benestar docent (seria un altre article), de tipus objectiu, com: flexibilitat d'horaris i conciliació amb la vida familiar; consciència del valor social i moral; la connexió amb les necessitats d'altruisme i transcendència (Maslow); retribució econòmica garantida i equitativa; igualtat de gènere; etc.

Encendre l'opinió pública és fàcil: ho fa qualsevol xitxarel-lo: que no ens entabanin. Sabem que existeix una psicologia positiva que dona solucions contra els tres possibles mals reals de fons, (a) la despersonalització i distanciament; (b) l'esgotament professional; i (c) la sensació d'ineficàcia, tenim: el compromís, el vigor i l'energia. Ajudem-nos: la misera “queixa bloquejadora” i la propaganda instrumental no ajuden gens. Tenim camins.

Xavier Serra és professor de Filosofia i director de l'Institut Salvador Espriu (Salt, Gironès)

“En educació sembla que hi ha profetes i predicadors del “clima de malestar”, generadors de descontentament”

GENT AMB VALORS

“Trobar persones en la teva situació sempre t’ajuda”

La distonia és una malaltia minoritària gairebé desconeguda pel gruix de la població. Rosa Alarcón, creadora de l'Associació Distonia Catalunya, ens explica què és i com s’ha de treballar a futur perquè els qui la pateixen puguin tenir una millor vida i més atenció.

REDACCIÓ

Què és la distonia?

És una malaltia que provoca moviments involuntaris de qualsevol múscul del cos, que poden afectar les cames, els braços, o, en el meu cas, els ulls. No és una malaltia mortal, però és molt invalidant en determinades persones.

Per què és important que se’n parli?

En primer lloc, perquè és una malaltia minoritària. Això fa que la majoria de gent no sàpiga que existeix. De fet, mentre treballàvem per legalitzar l’associació, ens va arribar una notificació de la Generalitat comunicant-nos que havíem de presentar un certificat dient si la paraula *distonia* era una paraula inventada o eren unes sigles, o que en descriguéssim el significat, si en tenia. Si des de la direcció general que s’encarrega de legalitzar les entitats hi ha aquest desconeixement, imagina’t una persona que no té cap relació amb malalties.

Aquest desconeixement fa més difícil diagnosticar-la?

Sí. De fet, en aquests moments, la mitjana mundial de temps per diagnosticar la malaltia és de deu anys. En el cas d’Espanya, per sort, és una mica menys, perquè tenim la sanitat universal i es nota. Personalment, vaig trigar quasi tres anys a poder identificar quina malaltia tenia.

En el seu cas, com es va adonar que patia aquesta malaltia?

Des de sempre he tingut un parpelleig molt fort, però pensàvem que era causat

per alguna mena de fofòbia, ja que tenia els ulls clars. Ara bé, un dia, enmig d’un pas de vianants, se’m van tancar les parpelles i em vaig quedar parada perquè no sabia què em passava. Per sort, un senyor, em va agafar, em va treure d’allà i em va portar a la vorera. En un inici, el metge em va dir que patia d’ull sec, però per molt que em posés gotes no canviava res. Al final, després de dos anys buscant respostes, una metgessa em va dir que creia que era un blefaroespasme, l’avantsala de la síndrome de Meige, i a partir d’aquí, va ser quan vaig acabar a la Vall d’Hebron i em van diagnosticar distonia. D’això en fa dos anys i mig.

I enmig de tot aquest procés, en quin moment decideix impulsar l’Associació Distonia a Catalunya?

Una part del meu procés va ser decidir què feia amb la malaltia, perquè regidora de l’Ajuntament de Barcelona, i per tant els periodistes em coneixien. Per aquest motiu vaig haver de decidir si feia pública o no la malaltia, sabent que no sempre és fàcil explicar aquestes coses. Al final, vaig prendre la decisió d’explicar-ho perquè em semblava importantíssim donar a conèixer una malaltia tan minoritària. A partir de fer-ho públic, es van començar a posar en contacte amb mi diverses persones que patien el mateix que jo. Per exemple, una noia em deia que anava mirant pel carrer a veure si a algú se li tancaven els ulls, perquè ella tenia aquest problema i no trobava ningú que estigués passant pel mateix. Llavors ens vam reunir i vam decidir que havíem de fer alguna cosa. Ens vam posar en contacte amb ALUDME (Associació de Lluita contra la Distonia Mioclònica Estatal), una associació que, sobretot, s’ha dedicat a la distonia genètica en infants i joves, i des d’aleshores vam començar a treballar.

Quins són els objectius de l’associació?

Nosaltres apostem per tres coses. Per la divulgació, que evidentment és necessària i s’ha de fer com sigui. Per la investigació, ja que per a nosaltres és molt important donar suport a la gent que en aquests moments s’està esforçant als centres d’investigació. I l’última aposta, és l’ajuda mútua. D’altra banda, nosaltres ens podríem convertir en prestadores de serveis com a associació, però no és la nostra vocació inicial i estem convençudes que els serveis els ha de donar l’administració pública.

OPINIÓ

FRANCESC AMAT

Doctor en Ciència Política per la Universitat d’Oxford

Més enllà de Trump

És hora d’intentar fer una lectura reposada de la victòria electoral de Donald Trump. Una de les raons que ha estat ràpidament utilitzada per explicar la victòria de Trump és el malestar causat per la inflació. De fet, és cert que la inflació acostuma a generar pèrdues electorals als governants, siguin del color que siguin.

Dit d’una altra manera, sabem que els votants penalitzen electoralment aquells qui governen durant períodes de creixement de preus –en ciència política això s’anomena el “vot econòmic”.

Ara bé, sembla evident que la victòria de Trump va més enllà i que no es tracta només d’un vot econòmic. El més important d’aquesta nova victòria de Trump és la consolidació d’una coalició de votants que constitueix una nova majoria social –aquesta vegada també en vot popular-. És a dir, la consolidació d’una coalició que modifica i eixampla els límits tradicionals del Partit Republicà. Aquesta nova coalició està formada per dos grups socials ben diferenciats. Per un costat, un contingent nombrós i creixent de treballadors blancs amb nivells educatius baixos (sense estudis universitaris) i salaris també baixos –sumant-hi, aquesta vegada, homes llatins-. I, per altre costat, un contingent de votants benestants amb valors i conviccions profundament conservadores –però no amb estudis o salaris baixos-. És a dir, la coalició de votants de Trump a la pràctica relliga treballadors poc qualificats amb sectors benestants però socialment molt conservadors.

Des d’un punt de vista històric, la consolidació d’aquesta coalició constitueix el que anomenem un “realignement electoral”. De fet, si anem enrere, la coalició de votants que van fer possible la victòria electoral de Bill Clinton el 1996 van ser persones amb ingressos baixos i nivells educatius també baixos, semblant a la victòria d’Obama l’any 2012. Des de llavors, però, el Partit Demòcrata ha canviat gradualment la seva base de votants i s’ha convertit en un partit que atrau sobretot votants amb estudis superiors i ingressos elevats. El partit republicà, en canvi, s’ha mogut en la direcció contrària. És a dir, el partit republicà ha deixat de ser el partit que històricament aglutinava votants benestants amb ingressos elevats (com ara els votants de Dole el 1996 o Romney el 2012), per passar a ser un partit capaç d’aglutinar votants amb rendes baixes amb altres sectors benestants.

Des d’aquesta perspectiva, la qüestió clau és entendre quins són els canvis que han possibilitat la consolidació electoral d’aquesta nova coalició. El que afavoreix aquesta combinació de votants amb rendes baixes i classes benestants amb valors ultraconservadors és un discurs populista, molt contrari a la immigració, partidari d’abaixar els impostos a les empreses i, en canvi, favorable a incrementar els aranzels.

És doncs un discurs populista i proteccionista, socialment conservador i directament reaccionari en algunes qüestions com ara l’avortament. Mentrestant, el Partit Demòcrata sembla haver abandonat la classe treballadora i s’ha convertit en el partit de les elits educades. Molts assenyalen aquest “abandonament” del Partit Demòcrata com una de les causes profundes de la victòria de Trump. De fet, alguns estudis que intenten esbrinar si són les preferències dels votants o bé els canvis en les posicions dels candidats els que han afavorit aquesta transformació apunten que, efectivament, haurien estat els canvis en les posicions de les elits polítiques.

Francesc Amat és doctor en Ciència Política per la Universitat d’Oxford i investigador a l’IPERG de la UB

“El que afavoreix aquesta combinació de votants amb rendes baixes i classes benestants amb valors ultraconservadors és un discurs populista”

LA CONVERSA
SOM ESCLAUS DEL PATRIARCAT?

— Potser no som éssers del tot lliures, però tampoc completament esclaus.

— El patriarcat avui no és tan evident, però segueix operant per sota, de forma subliminal.

ELENA LOSADA

(Barcelona, 1958). Màster en Construcció i representació d'identitats culturals. És investigadora d'ADHUC— Centre de Recerca Teoria, Gènere, Sexualitat— i ha estat directora de la Càtedra UNESCO Dones, Desenvolupament i Cultures, entre 2015 i 2018. Ha publicat diversos estudis sobre qüestions de gènere. És professora titular de Literatura Portuguesa a la Universitat de Barcelona.

IRENE GÓMEZ

(Cabra, Córdoba, 1977). Filòsofa i escriptora especialitzada en Filosofia Política i Moral. Després de cursar dues llicenciatures a Barcelona en Filosofia i en Economia, es va doctorar per la Universitat Tècnica de Berlín i per la UNED. Actualment és professora d'Ètica a la Universitat d'Autònoma de Barcelona i part de la junta directiva de GENET, que és una xarxa d'estudis transversals de gènere.

El cas Erejón ha tornat a posar sobre la taula la qüestió del patriarcat, arran del contingut de la seva carta de dimissió. Però és cert el que denunciava l'exdiputat? Fins a quin punt encara ens determina tant? El podem superar?

MODERAT PER
JOAN SALICRÚ

“A la primera línia política i mediàtica se subsisteix i s'és més eficaç (...) amb una manera de comportar-se que sovint s'emancipa de les cures, de l'empatia i de les necessitats dels altres. Una subjectivitat tòxica que en el cas dels homes el patriarcat multiplica”. Després de ser acusat per violència masclista, així s'acomiadava de la política activa el diputat i ideòleg de Sumar, Íñigo Errejón, ara fa unes setmanes. Feia una certa admissió de culpa del que havia passat, però es recolzava en la idea de ser una víctima del patriarcat i assegurava que l'havia dut a no saber trobar un límit en les pràctiques dominadores que exercia sobre les seves parelles.

En tot cas, abans de res, què hem d'entendre per patriarcat?

ELENA LOSADA — El patriarcat, tal com deia el gran sociòleg Johan Galtung, és una pressió cultural des de temps immemorials. Ell deia que el patriarcat era una violència a tres nivells: una violència cultural que després es projecta en violència estructural i acaba sent una violència directa, visible, entre subjectes individuals, com pot ser clavar-li una pallissa a la dona o qualsevol fenomen de violència de gènere. Per tant, el patriarcat és una construcció cultural antiquíssima que es perd en la

nit dels temps i afecta totes les cultures i esdevé violència molt freqüentment.

IRENE GÓMEZ — Gerda Lerner, en el seu llibre *La creació del patriarcat*, ja va mostrar, com deia l'Helena, que el patriarcat és una construcció social i històrica que ve dels temps de la Mesopotàmia, entre els anys 6.000 i 3.000 abans de Crist. I que potser tenia una funció en aquell moment, però el que hem de discutir ara és si avui encara té sentit. El patriarcat és una institucionalització de la vida pública i la privada en què els llocs de poder i decisius estan ocupats pels homes i els interessos i necessitats de les dones estan supeditats, són sempre secundaris.

Com van llegir vostès el missatge de Errejón? Especialment quan ell s'autojustifica i diu que és una víctima del sistema neoliberal i del patriarcat, venint a dir que al final l'ha superat el sistema i, per tant, ell no pot fer res. Què van pensar?

I.G. — Aquí cal subratllar dos aspectes interessants. Un és la qüestió de la responsabilitat, perquè llegint el comunicat sembla —com han dit altres pensadores i s'ha publicat als mitjans— que Errejón és una víctima, una víctima del patriarcat i llavors el que sembla que falta és la responsabilitat.

Secció elaborada amb la col·laboració de

ALIANÇA MATARÓ
Assegurances de salut

Què vull dir amb això? Vull dir que el patriarcat té dues característiques bastant clares: una és que es transforma i s'ha transformat històricament, i l'altra és que actua d'una manera que podria ser també velada o subliminal i invisible, però, també clarament violenta. El que deia Errejón estava apuntant a aquest tipus de patriarcat i a aquest tipus d'expressions, manifestacions, forces, que potser no són tan evidents, però que estan operant a sota en molts àmbits dels afers humans. Un patriarcat que es filtra en tots els dominis, en àmbits com l'educació, en allò polític, en el sistema econòmic, etc. Però el que no podem dir és que és una qüestió sistemàtica i que els individus són com marionetes i ja està. No, jo crec que té a veure amb eleccions i comportaments individuals –de tipus masculista, és clar–, i que això s'ha de diferenciar de la qüestió del patriarcat com un sistema de relacions i de poder.

Permet obrir un debat pendent sobre el paper del patriarcat en el món de la política?

E.L.— Jo, quan vaig sentir el missatge, vaig pensar: excuses de mal pagador. És a dir, el patriarcat existeix, és una realitat mutuant, que ha canviat al llarg de la història. No és el mateix el patriarcat del segle XIX que el que tenim ara, que continua sent-hi. I el patriarcat oprimeix homes i dones, perquè les dones en patim les conseqüències, però també hi ha dones que assumeixen els mandats patriarcals completament i que són tan patriarcals com els homes. Però, per sobre de tot això, hi ha el que deia la Irene, la responsabilitat individual. Potser no som éssers completament lliures, però tampoc som éssers completament esclaus. I la prova és que no tots els homes que han estat sotmesos a la mateixa influència patriarcal es converteixen en assetjadors o en violents; hi ha un element que és absolutament personal. Per tant, de la teva conducta individual no en pots fer responsable un sistema o una violència cultural exclusivament. Pots explicar que això t'ha influït, sí, però això no t'eximeix de la responsabilitat. Jo de cap manera diria que Errejón és una víctima; les víctimes són les dones que han tingut tracte amb ell, no ens confonguem. Aquí hi ha una qüestió que va més enllà del patriarcat, que és la qüestió del poder i de la impunitat: la sensació que quan tu arribes a un cert nivell de poder pots fer allò que et

vingui de gust perquè és el teu dret. I tris-tament en això hi juguen també moltes dones, atretes per aquesta mena d'eròtica del poder. I, aleshores, es crea un garbuix en el que es fa molt difícil diferenciar les coses.

I.G.— Hi estic completament d'acord. La responsabilitat individual és fonamental. Tinguem en compte que *responsabilitat* etimològicament significa respondre, donar una resposta. És a dir, donar una resposta activa; ens preocupa, ens ocupem d'això que tenim a càrrec nostre i que ens interpel·la. Per tant, la qüestió de la responsabilitat és fonamental.

E.L.— Sobre la qüestió de la responsabilitat individual, que a mi em sembla

“El patriarcat, tal com el vam conèixer, està ferit, però no ferit de mort, perquè es transforma, muta i es va ficant per les més petites escletxes que li deixem”

absolutament capital, hi ha un llibre que ja és antic de Pascal Bruckner, un filòsof francès, que es diu *La temptació de la innocència*. I a mi em sembla capital per entendre aquesta qüestió: no podem treure'ns totes les culpes de sobre i atribuir-ho tot a un sistema.

En termes històrics, la qüestió del patriarcat ha variat molt en pocs anys. Si més no, en els darrers anys hi ha un gran debat sobre la seva existència, sobre la seva pervivència i sobre com cal repensar-lo.

I.G.— Sí. En les societats on la dominació sobre les dones és molt evident (estic pensant en l'Afganistan), podríem dir que el patriarcat està en un bon moment i està determinant d'una manera molt violenta la vida de les dones. Sembla que a les societats que pensem que estan més avançades això no seria així, però a mi m'agrada molt el concepte *patriarcat del consentiment* que encunya Alicia Puleo. I aquest *patriarcat del consentiment* és interessant perquè és simptomàtic de les nostres societats –on pensem que es respecten els drets i les llibertats de les dones– i això és així perquè hem avançat, òbviament, però malgrat tot també existeix aquest control més subliminal, que segueix operant per sota. I hi ha qüestions que són molt rígides, com és el fet de com hem de vestir: els homes no poden portar una faldilla (tot i que a l'antiguitat i els pobles més bàrbars sí que ho feien) i després això també es filtra a la cultura, per exemple, al reggaeton o al trap latino, amb cançons com la del Mike Towers on diu “*la faldita chiquitita, que bonita te queda*”. Són les noves formes del patriarcat. I té a veure amb el concepte de llibertat i de consentiment, perquè els conceptes i com anomenem les coses són molt importants.

El patriarcat és un fenomen que no se'l pot analitzar sol.

I.G.— No. Vivim en un moment on el patriarcat entra en connexió o té una intersecció amb el neoliberalisme, amb la tirania del capitalisme. Hi ha contractes, que semblen contractes lliures, amb els quals es pot accedir al cos de les dones i a la seva capacitat reproductora, reproductiva: estic pensant en la prostitució o en la gestació subrogada. Hi ha una barreja de paradigmes, d'opressions, en aquest moment, tot i que sembla que hem avançat molt.

Però amb aquestes qüestions a les quals ara feia referència s'està determinant la vida de les dones i com hi ha un domini sobre la vida i sobre els cossos de les dones: l'ecofeminisme ja ho ha denunciat i ho ha posat molt clarament sobre la taula.

En quin moment ens trobem del qüestionament d'aquest concepte de patriarcat? Estem en una línia positiva?

E.L.— El patriarcat ha evolucionat al llarg de la història. Ara coexisteixen patriarcats diferents: hi ha un patriarcat arcaic a l'Afganistan que nega tots els drets fonamentals de les dones com a persones i encara les priva de l'espai públic. De fet, el gran triomf de la dona en els últims dos-cents anys ha estat construir-se com un subjecte públic amb vot, amb veu, amb presència als mitjans de comunicació... Això, que és una de les grans conquestes del feminisme des de la declaració de Seneca Falls de 1848, està establert i avui, al món occidental, ningú nega a les dones el dret a anar a l'escola ni de treballar. Però tot això s'ha barrejat amb el capitalisme i amb el neoliberalisme, perquè si a les dones no se les priva d'anar a treballar és perquè ja no pot existir l'home proveïdor que amb un salari únic manté tota la família.

Per tant, estem en un moment i, en conseqüència, de tensions.

E.L.— Sí. Aquesta nova situació genera tensions i fa aparèixer un patriarcat modern que coexisteix amb el neoliberalisme i que crea el que, al meu entendre, són monstres conceptuals. Per exemple, el fet de desmuntar aquell vell eslògan feminista que deia “el meu cos és meu”, inventat per denunciar les ingerències externes. Ara, en canvi, la interpretació és una altra: “el meu cos és meu”, per tant, “si el vull vendre, hi tinc tot el dret. I si vull fer-me un Only Fans i treure'n diners, doncs també hi tinc el dret”. Això no és el que estava en la ment de les feministes quan van començar a imaginar aquest eslògan. El patriarcat, com totes les construccions culturals, muta i es transforma i s'adapta a cada societat i a cada moment. I a nosaltres ens toquen aquestes formes d'opressió més o menys subliminal.

Però sí, hem avançat, és clar: qüestions com el consentiment o la consideració de l'agressió sexual haurien semblat de ciència ficció fa seixanta anys. Però potser hi

ha hagut més avenços legals que socials; les lleis sempre van per davant de l'evolució social i això també crea tensions.

El patriarcat està en perill de mort?

E.L.— El patriarcat, tal com el vam conèixer, ara mateix està ferit, però no ferit de mort, perquè es transforma i es fica per les més petites escletxes que li deixem. No hi ha un retrocés total: cap de nosaltres acceptaria avui viure com van viure les nostres àvies. Però, per altra banda, penso que sí que hi ha petits retrocessos; tinc la sensació que les noies de la meua generació (les que eren joves a finals dels anys setanta, principis dels vuitanta, del segle passat) no acceptarien de cap manera els missatges que els arriben a les noies d'avui a través del reggaeton o certes formes de control que s'estan exercint. Avancem, però també perdem

“Cal fer genealogia: visibilitzar el que han fet les dones al llarg de la història, perquè la història que hem rebut és la història dels homes, que han construït la societat i la civilització”

avenços; ja se sap que no hi ha cap triomf assolit definitivament. I que tot està en risc de desaparèixer d'un moment a l'altre.

Parlem d'això, d'aquests conductes masculistes que s'aprecien sobretot en els més joves. Sembla que reemergeix aquesta idea del patriarcat amb les generacions més joves. Com s'ho expliquen?

I.G.— Cal seguir lluitant. És complex, degut al fenomen de les xarxes socials i a les falòrnies que ataquen el pensament feminista i el presenten com una ideologia nociua... De totes maneres, hi ha altres models en altres llocs del món i que val la pena subratllar. Durant la pandèmia, es va elogiar molt Jacinda Ardern, qui era la primera ministra de Nova Zelanda durant aquest període, perquè va governar amb humilitat, compassió, empatia i amb una visió més comprensiva del que estava passant. Se la va criticar, també, per no ser prou agressiva. Tot això s'està discutint, de la mateixa manera que s'està debatent si hi ha altres formes de masculinitat i també de paternitat i de maternitat. I això és molt positiu, però no evita que els masculismes i el patriarcat trobin mecanismes d'impregnació a la societat. Es necessiten moltes maneres i voluntats diferents de revisar, de criticar, de fer autocrítica i d'avançar. I també cal fer genealogia, és a dir, visibilitzar el que han fet les dones al llarg de la història, perquè la història que hem rebut és la història dels homes, que han construït la societat i la civilització, la cultura i el pensament. I això també és nociu, pels homes, perquè els pot portar a pensar que són únicament ells els que han fet la història i que d'ells depenen majoritàriament els progressos de la societat i de la família.

I això és també el que es transmet intergeneracionalment, de pares a fills.

I.G.— Sí, respecte el que poden fer i el que no poden fer i fins a on poden arribar. Ara bé, afortunadament, tot això està també en discussió. Sobretot s'estan fent molts avenços en el sentit que les nenes es puguin identificar amb grans personatges de la ciència, de la cultura, del pensament, i per tant fixar aquesta idea que no tot ho han fet els homes, a la història, i que les dones poden ara accedir a professions molt diverses, i que les estudiants no han de ser només mestres, sinó que poden ser grans

“La figura del pare no és relacionable amb el patriarcat, sinó amb els rols que cada família crea en el seu interior. No crec que la masculinitat sigui essencial”

masculina. Potser el que araja no cal és que aquesta figura sigui masculina. Perquè, aleshores, en una família formada per dues dones i els fills, qui té aquesta figura? Jo diria que la figura del pare no és directament relacionable amb el patriarcat, sinó amb els rols que cada família crea en el seu interior. No crec que la masculinitat o la figura del pare sigui tan essencial. L'important és que la figura que hi hagi sigui capaç de crear uns valors, un ordre, una divisió del que està bé i del que no està bé, però no crec que la figura del pare estigui en risc directament pel patriarcat, sinó per l'evolució social.

I.G. — Hem d'avançar com avança la societat, perquè no tot és només teoria, com semblava que deia l'Erejón —“el sistema, les idees, el patriarcat”—. També hi ha la pràctica, el dia a dia, perquè teoria i pràctica no estan separades, estan connectades; són una mateixa cosa. Com continuar aquests canvis? Jo parlava de crítica i autocrítica i de voluntat, però també és important que les institucions avancin millorant les condicions laborals de les dones, eliminant la precarització, els contractes parcials... I alhora cal continuar aquesta visibilització i genealogia de la contribució de les dones a

científiques, si així ho desitgen. Però sí, en certs moments segueix havent-hi una erupció o filtració d'aquests mecanismes que encara estan operant a la societat actual.

Hi ha el risc, si aquesta idea del patriarcat la eliminem del tot, que acabem suprimint la idea del pare?

E.L. — Jo separaria la idea de patriarcat tal com el vivim a Occident ara, de la idea de pare. Tota la vida hi havia hagut famílies en les quals el pare era absent, en què no hi havia pare, però sí una figura simbòlica

“Com continuar aquests canvis que estem fent? Jo parlava de crítica i autocrítica, però és molt important que les institucions avancin en les qüestions laborals”

la humanitat, que les dones puguin accedir a aquests llocs de poder. I també l'educació. Als banys d'una facultat, per exemple, hi ha un adhesiu de la unitat d'igualtat i contra l'assetjament per raó de sexe, gènere i sexualitat que diu “no és amor, és control”, amb l'objectiu de motivar les joves a denunciar comportaments masclistes que es disfressen d'amor romàntic. Doncs sí, hem de conscienciar també els i les joves, certament. L'educació té un paper fonamental i és una peça clau per avançar en societats saludables i justes, iguals i lliures.

MONOGRÀFIC

El silenci és un luxe?

Cada vegada més els veïns de les ciutats valoren la calma i lluiten per rebaixar el soroll del seu entorn... però és possible o el silenci és un tresor a l'abast de pocs?

OPINIÓ
Sons i silencis de ciutat
Enric Mendizàbal

OPINIÓ
El silenci és cosa seriosa
Teresa Guardans

OPINIÓ
La música del silenci
Natxo Tarrés

ENTREVISTA
Àngel Rodríguez
“El silenci hauria de ser un dret, però és un privilegi”

OPINIÓ
Escotar el silenci
Maria Rosa Royo

OPINIÓ
El silenci i la memòria històrica
Josep Cruanyes

El silenci és un luxe?

ENRIC MENDIZÀBAL

Geògraf

SONS I SILENCIS DE CIUTAT:
PROPOSTA DE BANDA MUSICAL

ntroitus lacenatorum (Roger Mas & Coblà Sant Jordi). El número 25 de *Transversal* (2005) tenia com a tema monogràfic el silenci i el buit, on Víctor F. Puntès va escriure que “en l’univers no existeix el silenci absolut, ja que és ple de matèria i energia i, si n’hi ha, hi ha vibracions. I d’aquí que sempre hi hagi so, encara que sovint inaudible per als humans si no disposem de la tecnologia adequada”. Però el text que segueix aquí no és d’astrofísica sinó de geografia cultural. I, parafrasejant el meu mestre Lluís Casassas (1922-1992), la geografia és una disciplina científica que estudia (descriu, analitza, explica) els moviments de les persones, béns i idees damunt la Terra al llarg del temps: i on hi ha moviment hi ha so i soroll; no més quan s’acaba el moviment, hi pot haver uns llocs parcialment silenciosos.

Silèncio (Pedro Abrunhosa); Sound of silence (Simon & Garfunkel). Alain Corbin escriu que “*le silence n’est pas absence de bruit*” (*Histoire du silence*, 2016). Però el soroll és un so indesitjat, així que la frase de Corbin es pot matisar: el silenci és l’absència de sorolls, però no pas necessàriament de sons. El silenci és un constructe humà que, amb bona o mala sort, es pot trobar en alguns llocs concrets i en moments especials: on hi ha persones sempre hi ha sons, que sovint poden ser sorolls. El soroll és desagradable; si no fos així, seria un so. I el silenci pot ser agradable –o no. Des de la geografia (i la geografia cultural) s’han estudiat els sons i el sorolls: els paisatges sonors són un tema clàssic com també la contaminació acústica, molt més que les escasses geografies del silenci.

Via Paolo Fabbri 43 (Francesco Guccini). La principal funció de les ciutats és l’intercanvi: de béns, d’idees, de entre persones. Sense aquests intercanvis, sovint comercials, les ciutats no existirien. Tal com descriu Paul Zumthor (*La medida del mundo*, 1994), més que les muralles, el

símbol de la ciutat són les portes: és el lloc de pas i de vincle amb la regió circumdant i amb l’exterior llunyà. A Europa, en els darrers mil anys, les ciutats tenen un doble paper: el primer és el de lloc central on s’ofereixen serveis econòmics, administratius i culturals per a les seves àrees d’influència, tot generant una regió amb una estructura territorial jerarquitzada; el segon paper és que les ciutats també formen part d’una estructura urbana internacional –mundial– on els seus intercanvis depenen del que representen en el conjunt del món. Mentre que en el primer paper la quotidianitat és l’element bàsic, en el segon paper el comerç internacional és l’element clau. Les ciutats són els nodes d’una xarxa mundial d’intercanvi.

Els carrers i les places de les ciutats són els principals llocs on es fan els intercanvis citats: és on hi ha botigues, oficines, mercats, institucions, serveis de tota mena... i s’hi localitzen tot buscant l’accessibilitat més favorable per a l’èxit dels intercanvis. I no hi ha silenci: es pot discrepar si el que se sent i s’escolta són sons o sorolls, però no hi ha silenci.

Lluís Casassas va escriure a *Barcelona i l’espai català* (1977) que hi havia una Catalunya del silenci que es caracteritzava per una “buidor humana, econòmica, cultural (amb) un bon grapat de viles i ciutats que, fins fa pocs anys, eren seus de trafegosos mercats i ara, en canvi, veuen créixer l’herba pels carrers silenciosos i poc concorreguts”, una Catalunya que es trobava molt enllà de les portes de les grans ciutats i de la seva àrea d’influència. La manca del xivarri associat a l’intercanvi mostra, per a Casassas, la manca de vida. Un conegut meu presumia de viure —deia— en un dels pocs carrers de Barcelona sense botigues i que per això gaudia del silenci a casa seva; a la pregunta de si hi havia persones que passegessin pel seu carrer, la resposta va ser que no.

Toda la vida, un día (Silvia Pérez Cruz). Els sons, sorolls i silencis de/en una ciutat varien molt en les

El silenci és un luxe?

vint-i-quatre hores d’un dia, tal com va mostrar Eugenio Turri (1927-2005), un dels grans geògrafs que ha tractat sobre el paisatge. En el seu llibre *Il paesaggio come teatro* (1998) hi ha tres gràfics que presenten els sons, sorolls i possibles silencis durant les vint-i-quatre hores d’un dia en un desert càlid, a la casa d’una vila rural italiana dels anys cinquanta del segle XX i a la casa d’una ciutat en el moment de redactar el seu llibre.

Tráva (Aneta Langerová). El gràfic del desert mostra una remor baixa durant tot el dia, excepte quan bufa una mica –o més– el vent. I només hi ha un pic puntual de soroll quan circula un vehicle. De fet, en molts dels paisatges anomenats naturals podria passar el mateix, com podria ser un bosc temperat europeu poc o parcialment humanitzat, on identifiquem el silenci amb els sons de la vegetació fressada pel vent, del brogit dels insectes, dels cants dels ocells.

A Mallorca, durant la Guerra Civil (Maria del Mar Bonet). En el gràfic de sonoritat de la vila italiana dels anys cinquanta del segle XX es mostra un paisatge humanitzat, amb una estreta relació amb la ruralitat: vespre, nit i matinada són per dormir i l’únic so és el lladruc d’un gos; i a partir del despertar del pagès, hi ha les campanes de l’església (sobretot amb l’àngelus del migdia), l’entrada i la sortida de la quitxalla a l’escola, els trets d’escopeta de qui va a caçar, les converses de les dones al carrer, la tornada del pagès a casa, la remor de la feina de casa...

Lisboa que amanhece (Sérgio Godinho); La ville s’endormait (Jacques Brel). La ciutat, en canvi, té un brogit fort que sovint molesta. Els treballs que tracten sobre el soroll de/en les ciutats fan un llistat similar de qui els ocasiona: la mobilitat mecànica (motos, cotxes, camions, tramvies, trens, avions...), els llocs per on circulen i on s’acumulen, encara que amb la introducció dels vehicles elèctrics el nivell del soroll tendeix a disminuir; amb les obres de construcció de tota mena; amb la maquinària dels polígons industrials; els sorolls ocasionats per esdeveniments especials i/o puntuals (festes i concerts al carrer, amb les falles a València com a exemple).

El gràfic del llibre d’Eugenio Turri mostra aquest fort brogit continu d’activitats humanes causades per màquines de tota mena des de primera hora del matí fins a última hora del vespre, i només queda part de la nit com el període del dia menys sorollós, encara que a les zones on el jovent passa el lleure en bars i discoteques tampoc s’aconsegueix el silenci. En aquest sentit, Venècia és una ciutat especial, ja que com que no hi ha altres vehicles circulant més que góndoles, llanxes i vaporetos, el soroll de fons gairebé desapareix i només queden els sons de les converses i els sorolls del turisme.

Library Song (Tom Chapin); A Shop With Books In (The Bookshop Band); Le petit jardin (Jacques

“Hi ha silenci a les ciutats? No. Hi pot haver llocs silenciosos perquè les persones procuren de no fer-hi soroll, com ara biblioteques. Hi ha llocs oberts on trobem sons, però no sorolls, com ara els jardins. I hi ha la llar, que pot servir de refugi silenciosos”

Dutroc; Où mènent ces routes devant moi (Georges Moustaki); Home (Jethro Tull). Hi ha silenci a les ciutats? No. Hi pot haver llocs que qualifiquem de silenciosos perquè les persones procuren de no fer-hi soroll, com ara biblioteques, llibreries, esglésies i els claustres, museus, cementiris... Hi ha llocs oberts on trobem sons, però no sorolls, com ara els jardins i parcs urbans, amb camins i rutes per cercar la tranquil·litat. I hi ha la llar, que a vegades pot servir com a refugi silenciosos. El silenci sovint ha estat relacionat amb la solitud i el buit, i d’aquí el sentit de desert en tant que lloc deshabitat o abandonat (Jordi de Sant Jordi: “Desert d’amichs, de béns e de senyor...”). Per aquesta raó, als carrers i places de les ciutats és difícil trobar silenci en les hores feineres o en les de lleure si hi ha gent fent gresca: a les terrasses dels bars i pubs que es troben a les places de les ciutats, el so relativament suau d’una conversa es converteix en un soroll insuportable per al veïnat quan moltes converses s’acumulen en un mateix lloc alhora.

Fiesta (Joan Manuel Serrat). I el silenci a la ciutat comença quan “*vamos bajando la cuesta, que arriba en mi calle se acabó la fiesta*”.

Enric Mendizàbal és professor jubilat del Departament de Geografia de la UAB. La seva recerca tracta temes geohistòrics i culturals del Pirineu i la regió metropolitana de Barcelona

El silenci és un luxe?

TERESA GUARDANS

Filòloga i doctora en Humanitats

EL SILENCI ÉS COSA SERIOSA

Imagina... imagina algú que parla i parla, cap endins i cap enfora. Que no calla encara que calli, perquè el seu cap no deixa d'enraonar: he de fer, haig d'anar, em va dir, com és que, ara que hi penso, que bé sí, quina ràbia que... Etcètera! Imagina que, si té un moment, ha de donar un cop d'ull a allò que diuen i comparteixen altres persones que també parlen i parlen... Imagina-la sense temps per mirar, per escoltar, per percebre de debò, per sentir, valorar, sorprendre's, preguntar-se, interessar-se...

Potser no ens cal imaginar gaire ni anar especialment lluny per trobar algú en aquesta situació, potser fins i tot podria dur les nostres sabates... Qui més qui menys, poc o molt, sap què és aquesta sensació de viure dins d'un petit tornado personal de paraules, ocupacions i presses... Però si ens aturem, si ens permetem uns moments per auscultar el nostre interior, hi ha alguna cosa més en nosaltres, això també ho sabem, de vegades ho hem pogut intuir. Com un rerefons silenciós de calma, d'atenció, de tendresa. Molt tènue potser, molt amagat, o en alguns moments s'ha fet més viu i present. Un rerefons difícil de concretar, però que d'alguna manera ens atrau, ens convida a recollir-nos-hi, una dimensió silenciosa... Ràpidament, però, s'imposen les urgències: "no hi ha temps...".

Sigui com sigui, el contrast entre superfície i fondària es deixa sentir. Són, necessàriament, dues realitats irreconciliables? Ben segur que no. Com més comprenem la naturalesa de cada àmbit, més evident es mostra la possibilitat –i la necessitat!– de connectar-los. El problema, o el parany, té a veure amb deixar que la vida avanci amb el pilot automàtic posat, en mans dels automatismes del jo, sense contrapartida. Vegem-ho.

El jo i el seu silenci

Aquest monòleg que sovint ocupa tot l'espai interior és el discurs del jo. La funció de l'estructura psíquica, cognitiva, que anomenem "jo", o "ego", que s'expressa en la ment que pensa i projecta a través de paraules i accions, és no deixar de donar forma a la realitat en funció de l'experiència passada i de les necessitats i expectatives futures. D'aquesta manera ens proporciona una visió simplificada, de superfície, en la qual sempre ocupem el centre de l'escena, a

punt per reaccionar a les situacions, a punt per interrelacionar-nos amb els altres, per interpretar, predir...

El problema arriba quan s'oblida l'altra cara de la moneda del coneixement, la que ens desplaça del petit escenari (o gàbia) i ens apropa a la realitat, tot posant-nos en contacte amb el seu batec, el seu valor, la seva presència. És el camí de la superfície a la profunditat, la dimensió silenciosa. Silenci que implica abaixar el volum d'un monòleg interior que només ens parla de nosaltres mateixos, d'allò que hem fet i del que farem, del que esperem i del que voldríem... per tal de poder escoltar, sentir, percebre el que aquí hi ha. Passar de les cabòries a la realitat, presents al present. Per crear cal "fer espai a l'interior per deixar entrar l'univers en un estat d'atenció que ens permet sentir el seu batec", deia el poeta Valente a Antoni Tàpies. I el pintor responia: "Com n'és, d'important, entendre el paper del silenci! No és un caprici! El silenci et fa veure molt clarament la unitat universal de totes les coses. Estimula un esperit més comprensiu i solidari entre els éssers humans i amb la natura." (José Ángel Valente i Antoni Tàpies, *Comunicación sobre el muro*. La rosa cúbica, 1998, pàg. 35).

D'això es tracta. És en el silenci que "deixa entrar" la vida en nosaltres on es fa possible reconèixer el veritable valor de cada ésser, de cada cosa, i no ja en funció de la seva necessitat. Un silenci que travessa distàncies tot teixint una profunda comunió amb tot i tothom. "Si aprenem a callar", ens recorda Marià Corbí, "és per aprendre a estar totalment alerta, sentint i vibrant, testimoniant allò que hi ha. Des del silenci, el món deixa de ser un camp de cacera en constant referència a mi, i cada cosa esdevé pura presència inexplicable." (Marià Corbí. *El conocimiento silencioso*. Fragmenta, 2016, pàg. 152 i ss).

Per això el silenci és cosa tan seriosa. L'animal depredador que som no pot tenir –no té– fre, si no viu l'experiència del valor de l'altre, si no té oportunitat de sentir el valor de l'existir. Prou que ho veiem. Per contra, des de la seva possibilitat silenciosa, des d'un cor i una ment i uns sentits en actitud atenta, receptiva, la capacitat de reconeixement, de gratuïtat, d'interès gratuït i de compromís de l'ésser humà també és il·limitada. Viure com un ésser humà requereix que superfície i fons es mantinguin en connexió, que les capacitats de la persona beguin del silenci,

El silenci és un luxe?

sentin, coneguin des del seu silenci. Qui viu així no oblida sobreviure, és clar, però ho fa vetllant per tot i per tothom des de la profunda comunió, minúscula espurna de vida que sap del misteri de cada bocí d'existència.

Una actitud, un art

Toquem de peus a terra. Com fer espai al silenci en unes vides tan ocupades i preocupades? Benvinguts siguin els dies idíl·lics i tranquils, en contacte amb la natura, però cultivar el silenci és alguna cosa més subtil i, alhora, sempre a l'abast, sigui quin sigui l'entorn. Més subtil perquè no depèn d'unes condicions determinades. I a l'abast, perquè... "silenci no és evasió, és trobada serena amb la realitat" (Thich Nhat Hanh). Podríem dir que és tan senzill (o difícil) com callar per poder escoltar, com aplicar aquell canvi de clavilla que reabilita les capacitats de la projecció a l'acollida; que ens situa en actitud d'obertura, d'exploració, d'atenció plena, amb tot l'ésser, a punt per rebre la presència de l'altre, dels altres, de la vida.

Com es concreta? En quietud o en moviment, qualsevol element interior o exterior pot ser objecte de la nostra

“Viure com un ésser humà requereix que superfície i fons es mantinguin en connexió, que les capacitats de la persona beguin del silenci, sentin, coneguin des del seu silenci”

pràctica silenciosa. Aturar-se al matí uns quants minuts, abans d'engegar a córrer, per prendre consciència del moviment de la respiració, del do de la vida a cada inspiració i expiració. Moments de recolliment, d'escolta del propi interior. Atenció al moviment del cos en caminar; atenció als colors, olors, sons, als elements de l'entorn. Unir imaginació, cor i ment, fins a poder sentir l'impacte dels dos bilions de galàxies que poblen l'univers. Assaborir a poc a poc un poema. Repetir una paraula, una expressió, deixar que ens impregni. Cantar perquè sí, caminar perquè sí, col·laborar perquè sí, no per aconseguir això o allò... tot això és silenci. Mètodes i tècniques de concentració desenvolupades al llarg dels segles ens poden ajudar a enfortir i consolidar la capacitat d'atenció, i a compartir la pràctica amb altres persones. Però tenint ben present que l'art consisteix a fer possible aquell gir que allibera el jo de la seva gàbia en propiciar que les capacitats puguin percebre i sentir des del seu propi silenci.

Des d'aquesta perspectiva, agafen tota la força les paraules de Cristina Kaufmann, carmelita del convent de Mataró: "El silenci és com la mare, l'úter de la persona, ja que només des d'ell rep vida, que és comunicació. És en el silenci on cobra o recupera l'aptitud de percebre el missatge de tot el que l'envolta, on pot descobrir el ritme entre silenci i paraula, entre soledat i comunió." (C. Kaufmann. *El rostro femenino de Dios*, Desclée de Brouwer, 1997, pàg. 95).

El silenci que dota de vida la vida, perquè és la condició de poder sentir la seva presència, rebre el seu dir... i correspondre-hi!

Teresa Guardans és filòloga i doctora en Humanitats per la Universitat Pompeu Fabra. L'any 2021 va publicar el llibre *Les claus del silenci* (Viena Editorial)

El silenci és un luxe?

NATXO TARRÉS

Músic

LA MÚSICA DEL SILENCI

En un món farcit de soroll, aprendre a escoltar el silenci s'ha convertit en un acte revolucionari i necessari. Dedicar-se a escoltar el silenci no només és una manera de trobar calma; és, sobretot, una forma de descobrir la riquesa que amaga l'univers interior. Aquesta consciència ens ofereix una finestra única cap a nosaltres mateixos, cap al moment present, i ens permet detectar els matisos de l'entorn que ens envolta. No es tracta només de fugir del soroll exterior, sinó d'aprofitar aquesta oportunitat per redescobrir la nostra autèntica naturalesa.

La música, com una de les manifestacions més pures i màgiques de l'harmonia, ens recorda la bellesa de l'equilibri entre so i silenci. Per a qui ha fet de la música una eina d'exploració, el silenci no és només l'absència de so, sinó una presència activa i reveladora. Fa anys que acompanyo persones en aquest procés, ajudant-les a comprendre com parar i escoltar pot ser una pràctica de transformació profunda. I és que per aprendre a gaudir del silenci, el primer pas és saber escoltar, una qualitat que sembla senzilla, però que requereix intenció, concentració i pràctica.

Primer, saber escoltar

Escoltar veritablement implica parar, aturar-se conscientment i dirigir la nostra atenció cap endins. Al principi, aquest procés pot semblar difícil, ja que ens confronta amb els nostres pensaments, amb el soroll mental que sovint ens omple la ment sense que en siguem conscients. El silenci esdevé així una mena de mirall que reflecteix l'estat intern en el qual ens trobem. Quan som capaços d'observar aquest soroll, prenem consciència de si la nostra ment està tranquil·la o inquieta, i aquest és el primer pas per començar a fer les paus amb nosaltres mateixos. L'observació a través d'aquesta escolta pot donar pas a l'acció, a aquella pràctica, eina o comportament que sabem ens pot ajudar a sortir del parany.

El silenci interior

En aquest viatge cap a la interioritat, el silenci es converteix en una porta que ens obre a la dimensió

intrapersonal. Ens permet veure més enllà del caos quotidià i ens ajuda a connectar amb el que realment som, a desfer-nos de les capes externes i anar més enllà de les identitats superficials. A través d'aquest procés, aprenem a escoltar sense pressa, a observar sense jutjar i, finalment, a descobrir una mica més de la nostra pròpia essència. Aquest és un camí que requereix dedicació i paciència, però que també ens recompensa amb una comprensió profunda del que significa estar vius.

La música té la capacitat de fer-nos entrar en aquest espai de silenci intern d'una manera subtil però poderosa. Quan la música es troba en harmonia, ens convida a deixar de banda les distraccions i a endinsar-nos en una escolta profunda per un efecte de ressonància. Aquesta harmonia, sovint, és un reflex de l'harmonia que busquem dins nostre. La música, quan es percep i s'interpreta amb atenció, ens recorda que l'escolta és un procés de connexió, no només amb el so sinó també amb nosaltres mateixos. Hem de recordar que la música és un conjunt de sons, sovint en harmonia. El so és una vibració, es propaga a través de l'espai, a través de l'aire en forma d'ones i aquestes es mouen en freqüències, patrons i intensitat. És exactament igual a la resta de la matèria que ens envolta; senzillament que es mou en altres freqüències, patrons i densitats. La pau i harmonia apareixen quan entrem en ressonància amb nosaltres i el nostre entorn. Com quan som dins de l'aigua del mar, on cada gota és inseparable de l'altra i formem part del tot.

Sentir-se dins la música

Sovint, les persones es pregunten quines músiques serveixen i quines no. I tot dependrà de la finalitat que estem buscant. La música, així com serveix per calmar, també pot ser dinàmica i divertida, o generar un soroll i excitació que pot tenir l'efecte contrari al desitjat, fins i tot dolor i malestar. En el cas que ens ocupa, cercarem músiques que ens portin a la calma i a la introspecció, fins i tot que despertin en nosaltres un espai emocional neutre, sense gaires sorpreses ni estirabots emocionals. Podem fer servir una espelma o un altre objecte per fixar l'atenció, mentre escoltem de forma present el que ens va arribant. En el moment en què ens tornem a perdre en els

El silenci és un luxe?

“Quan la música es troba en harmonia, ens convida a deixar de banda les distraccions i a endinsar-nos en una escolta profunda per un efecte de ressonància”

nostres pensaments, sempre podem tornar a l'espelma per fixar l'atenció i tornar a activar l'escolta plena.

En moltes tradicions antigues, és el so d'instruments arcaics com el monocordi, el bol tibetà, el gong, el didjeridú, la tambura, els tambors i panderos, els quals, a través del seu so i patrons, ens permeten fixar de nou l'atenció. La música té la capacitat màgica d'obrir espais dins del temps, de crear patrons per encapsular-lo. Un cop dins, la música és qui ens permet navegar en el seu propi espai i temps. Aquesta experiència ens ofereix una percepció diferent del temps, i sovint ens allibera de la pressió i l'estrès que acostuma a dominar les nostres vides.

L'harmonia interna

Des de fa anys, a través de tallers, retirs i experiències relacionades amb els estats modificats de la consciència, he tingut l'oportunitat d'acompanyar moltes persones en aquest camí cap a l'escolta conscient, i les he ajudat a trobar aquesta harmonia interna, de la mateixa forma que jo trobava la meua. En aquest procés, la música es

converteix en un canal privilegiat per accedir a l'atenció, la serenitat i l'autoconeixement. Quan deixem que la música ens guii cap al silenci, el so deixa de ser una simple vibració externa per transformar-se en un vehicle cap a l'interior. És aquí on la música i el silenci es fusionen en una escolta activa, que ens permet gaudir de la pau que ve de la connexió amb el present.

Aquest treball no només ens fa més conscients del soroll que hi ha al nostre voltant, sinó també del soroll que habita dins nostre. Parar i escoltar es converteixen així en actes de transformació profunda, en una invitació a descobrir la veritat del moment present i a viure'l amb tota la intensitat. Practicar el silenci ens obre la porta a una vida més plena, en la qual la nostra atenció és conscient i la nostra presència és autèntica acceptant sense resistències el que ens toca viure i les seves circumstàncies. Cada vegada que dediquem uns instants al silenci, ens donem l'oportunitat de reconnectar amb l'harmonia del nostre ésser i amb la bellesa del món que ens envolta.

Així, el silenci es converteix en el mestre que ens ensenya a escoltar no només la música, sinó també els batecs del nostre interior. En aquest camí, cada persona es converteix en un instrument capaç de ressonar en harmonia amb la vida mateixa.

Natxo Tarrés és músic i cantant del grup Gossos. Des de fa un temps fa divulgació de l'ús del silenci en la música i la interioritat

El silenci és un luxe?

ÀNGEL RODRÍGUEZ

“El silenci hauria de ser un dret, però, avui, és un privilegi”

L'exprofessor de la Universitat Autònoma de Barcelona i autor de *La dimensió sonora de l'audiovisual* (Ediciones Paidós Ibérica) ens parla dels significats, valors i motius del silenci.

CARLES BANCHS

El silenci existeix? O el silenci també és un so?

El silenci naturalment existeix, el que passa és que hauríem de dir que és una abstracció humana. En realitat, el silenci és la percepció d'una absència. El “sentim” quan desapareix un so, que no vol dir que no soni res. De fet, des d'un punt de vista físic, el silenci absolut no existeix. Fins i tot, quan ets en una cambra anecoica, l'aïllament sonor fa que et sentis a tu mateix. Per exemple, si estem en un context en què habitualment tenim soroll de la carretera, quan de cop i volta desapareix aquest soroll, sentim el silenci. Continuarem sentint coses, però no allò que ens ocupava l'oïda. Sentirem els ocells, el vent o qualsevol cosa d'aquell entorn que quedava opacada per la remor, en aquest cas, dels cotxes. Així doncs, és una forma sonora, una variació en l'estructura del so que nosaltres percebem com a absència.

Pel que fa al seu significat, què expressa el silenci?

Des del punt de vista comunicatiu, el silenci és molt transversal, i fonamentalment depèn del context. Per tant, en funció

d'aquest context desencadenem automàticament una informació o una altra. No és el mateix el silenci d'una parella d'enamorats que es miren als ulls, que no pas el silenci en un conflicte agressiu. El context és fonamental. El silenci es carrega de sentit en funció d'allò que l'envolta.

Per tant, el silenci també és una forma de comunicar?

La comunicació és transmetre el que tens dins del cap a una altra persona. Aleshores, en funció de com construeixes el teu discurs i calles, generes silencis. Segurament estàs comunicant amb aquell silenci, de manera conscient o no, però ho estàs fent. A més, en la comunicació no només s'exerceix l'emissió d'idees d'una persona a unes altres, sinó que com qualsevol ésser, que viu exposat a l'espai obert, extraiem informació de l'entorn. En aquest context, no només obtenim informació de la presència de sons, sinó que també es presta atenció a l'absència de sons. És a dir, aquest buit també em comunica. Per exemple, en el món animal, les espècies que poden ser devorades escolten el seu entorn per saber què passa. Mentre la

resta de bèsties es mou, no hi ha problema. Ara bé, quan l'espai se silencia, segurament és perquè està passant alguna cosa i l'animal rep la sensació de perill. És a dir, entén a partir de l'absència que la situació ha canviat i pot ser que hi hagi problemes a prop.

Si el silenci és comunicació, per què ens incomoda?

Bé, ens incomoda depenent del context. Segons la situació, el silenci pot generar tranquil·litat, pau o serenor, o pot generar tensió, por o malestar. De fet, els que estem acostumats a l'àmbit urbà, quan anem a un espai rural, ampli, en què el nivell sonor és molt més baix, sentim pau. En canvi, si vetllem un malalt i sentim com respira, el silenci ens incomodarà perquè significarà que ha deixat de fer-ho.

Comprentent que el context és tan important, fa temps que les ciutats estan canviant la manera de tractar el silenci. Un exemple clar en són els cotxes elèctrics que no fan remor. Si no ens adaptem al context, el silenci pot ser perillós?

En aquest cas sí. Moltes vegades travessem sense mirar, només fent cas a l'oïda a partir de l'experiència. Com que estem

“

Des d'un punt de vista físic, el silenci absolut no existeix. Fins i tot, quan ets en una cambra anecoica, l'aïllament sonor fa que et sentis a tu mateix”

El silenci és un luxe?

acostumats que els vehicles facin soroll, fem servir aquest codi i, si no n'hi ha, ens ho prenem com un permís per travessar; si això canvia ens suposa un problema. Així doncs, si el nostre entorn muta sonorament, nosaltres ens hi hem d'adaptar. D'altra banda, és important recalcar que cada vegada més hi ha ciutats que estan canviant el seu model sonor amb la intenció de reduir àmpliament els nivells de soroll i millorar la qualitat de vida dels ciutadans.

És més difícil interpretar els silencis que les paraules?

El silenci no apareix només en les paraules, sinó que ens envolta. Ara bé, en el context de la paraula, el silenci està més formalitzat. No depèn tant d'un context físic global, com d'un context textual o semàntic de la informació que arriba. Col·locar silencis a la parla és més difícil d'interpretar. En lingüística i pragmàtica hi ha un desenvolupament molt afinat de quina funció té el silenci segons les paraules que hi ha abans i després. Però no només s'interpreta aquest context lingüístic, sinó altres conceptes com l'estat d'ànim, la intensitat amb la qual parla, etc. Que hi hagi més codis que s'han d'analitzar fa que sigui més difícil interpretar-los. A més, en estar acostumats a aquests ambients d'alta sonoritat, ens estranya l'absència de so.

Hi ha gent que rebutja el silenci?

Hi ha persones a qui incomoda el silenci més que a d'altres, i no callen mai. M'imagino que pot ser perquè se'ls fa complicat d'interpretar. També n'hi ha que se senten malament si no parlen tota l'estona. Tot i que generalment, hi ha unes situacions arquetip en què el silenci és negatiu, llavors és quan ens hi fixem i el rebutgem.

Ens fa por el silenci?

Un altre cop depèn del context, ja que no el podem interpretar d'una sola manera, com, per exemple, la paraula *casa*. El silenci és transversal i absolutament polisèmic. Per tant, ens farà por en un context i en un altre serà absolutament plaent, però de manera absoluta i natural no té una càrrega negativa.

Fer silenci és el mateix que callar?

Si entenem que el silenci és percebre una

absència, en el moment que callem n'estem generant un. Això és la base teòrica; ara bé, hi ha moltes maneres d'interpretar el silenci. Des del punt de vista més transversal, com jo el defineixo, quan callem fem un silenci, perquè, quan deixes de parlar, hi ha una absència de la teva veu, de la teva presència sonora.

En l'actualitat, el silenci és un privilegi?

S'hauria de considerar un dret. Clarament, és un privilegi. Sobretot a les ciutats, on tenim un entorn sonor aproximadament d'uns noranta decibels, un índex massa elevat. Dues persones xerrant s'apropen als seixanta decibels, per tant, si hi sumes trenta o quaranta decibels més, és molt desagradable. Així doncs, establir-se en un entorn que et permeti viure cap als trenta decibels és un privilegi. Bàsicament, perquè la mitjana és molt alta i necessitem descansar de tota aquesta càrrega sonora. Quan ens sentim bé, és quan estem entre el vint-i-cinc i els trenta decibels; per tant, és un privilegi viure en una ciutat i tenir un entorn silencios.

Així doncs, hauríem de donar més valor al silenci?

Indubtablement, hi ha una infravaloració general del silenci. Primerament, del fet de com treballar la presència i l'absència de sons. És molt important controlar quan estem en un entorn de càrrega sonora d'alta o baixa intensitat. El problema principal és que cada vegada ho controlem menys, ja que el context sonor depèn menys de nosaltres.

Quins valors i quins contravalors potencia el silenci?

Si entenem que un valor humà és una qualitat que ajuda a millorar la societat, les persones i l'entorn en què es troben, el silenci aporta serenor i seguretat, sobretot a la ciutat. També és una font de tranquil·litat i s'associa sovint a la intel·ligència. Les persones que saben callar i col·locar els silencis als espais adequats es consideren persones intel·ligents. En definitiva, en el context social el silenci ens ha acostumat a transmetre valors en aquest sentit positiu. Encara que no hem d'oblidar que també és capaç de comunicar contravalors, com la tensió, el perill o el malestar.

El silenci és un luxe?

MARIA ROSA ROYO

Psicòloga i psicoanalista

ESCOLTAR EL SILENCI

El silenci en psicologia, especialment en el context psicoanalític, és un tema fascinant i ple de matisos. D'igual forma que no hi ha música sense silenci, no hi pot haver comunicació profunda, autèntica i íntima sense silencis. En el diàleg terapèutic, representa una peça clau; lluny de la idea de passivitat que se li pot donar en altres entorns, el silenci és considerat una "acció". No sols absència de paraules, sinó una presència, una forma de comunicació. A través d'ell es revelen emocions, pensaments i conflictes interns que les paraules no sempre poden expressar.

No existeix el silenci, sinó els silencis en plural, perquè es donen molts tipus de silenci dins d'una sessió de teràpia. Des del necessari que permet al pacient explorar el seu món interior sense pressions, organitzar els pensaments i trobar respostes pròpies, fins al que és sentit com a incòmode, persecutori, angoixant i no permet pensar, només es desitja que acabi aviat a qualsevol preu.

Sovint se subestima la importància del silenci en la teràpia. La tendència a prioritzar la verbalització immediata pot generar una pressió innecessària sobre el pacient, i que impedeix explorar els seus pensaments i emocions al seu ritme. No obstant això, és interessant recordar que la psicoanàlisi tal com la va concebre Freud és la "cura per la paraula" (*talking cure*). Llavors, què fem amb els silencis? Una regla bàsica de la psicoanàlisi és que el pacient ens comuniqui de la manera més lliure possible el que el preocupa, què és el que vol compartir i les idees que espontàniament li venen al cap. Semblaria que el silenci va en contra del mètode psicoanalític mateix, però la psicoanàlisi no es limita a la paraula. El mateix Freud també va afirmar que el silenci pot ser un vehicle terapèutic valuós. En la sessió psicoanalítica, es converteix en un espai fèrtil on les emocions més profundes poden brollar i ser explorades; un espai potencial, que, com un llenç en blanc, ens convida a crear i explorar el món intern. Allí es pot trobar la pròpia veu.

Aquesta mateixa potencialitat és la que pot generar inquietud, especialment quan encara no hi ha prou confiança entre pacient i terapeuta. A l'inici dels tractaments, gairebé sempre tots dos senten una certa intranquil·litat enfront del silenci. Estar callats sol resultar incòmode,

com si els protagonistes tinguessin por de quedar-hi atrapats. El pacient tem quedar-se en blanc i no tenir prou capacitat de comunicar, i el psicoanalista, des del seu vèrtex, també té por de no rescatar el pacient del silenci, com també té por dels seus propis silencis, ja que es pot entendre que no comprèn al pacient i no sap què dir. El silenci és llavors viscut com una pausa en la comunicació.

Un món ple de matisos

A mesura que la relació terapèutica avança, es va construint una confiança mútua i els silencis es comencen a escoltar. Es distingeixen matisos i qualitats ben diverses: silenci per recapacitar i sentir. Silenci desesperançat, culpable, avergonyit. Silenci depressiu, angoixat, temorós. Silenci desafiador, agressiu, paranoide. Silenci commogut, tendre, compartit, grat. La qüestió serà fer-ne una peça de trànsit cap a una comunicació més gran i millor.

En Carles, home de mitjana edat, en la sessió ha estat parlant sobre la pèrdua recent d'un ésser estimat. A mesura que descriu el seu dolor, la veu se li trenca i els ulls se li omplen de llàgrimes. Finalment, es queda en silenci, respirant profundament.

El silenci en aquest cas és una expressió clara de dolor i tristesa. És una manera de comunicar emocions que són massa intenses per ser expressades plenament amb paraules. El silenci compartit li permet connectar amb els seus sentiments més profunds i experimentar el dol d'una manera més autèntica. Com apreciem també en aquesta vinyeta, el silenci representa a més un suport fonamental en la comunicació que va més enllà de les paraules, l'anomenada "no verbal", ja que és just quan sorgeix un silenci que aquesta comunicació cobra sentit.

Els moments en què la paraula està absent poden ser molt suggeridors i útils en la teràpia. No obstant això, una actitud silenciosa del pacient també pot estar motivada per resistències al tractament. Situació curiosa i contradictòria però extremadament comuna en qualsevol teràpia. El pacient, tot i que es vol conèixer i millorar, sent por al canvi. No pot saber si el que vindrà serà millor, o si tindrà la capacitat d'enfrontar les emocions i conflictes interns. S'escolta en la falsa seguretat que li donen les seves antigues defenses i sistemes de funcionar que ja coneix. El silenci pot,

El silenci és un luxe?

en aquestes circumstàncies, ser un tenaç aliat al servei de frenar inconscientment l'evolució de la teràpia.

La Maria, una jove de vint anys que consulta perquè li costa mantenir relacions estables en els diferents entorns de la seva vida, tendeix a responsabilitzar els altres dels seus intents fallits. Ha fet teràpia durant alguns mesos, però no sembla que el tractament avanci. Malgrat els esforços del terapeuta per establir una relació de confiança, la Maria es manté distant i respon amb monosíl·labs. Durant les últimes sessions, ha caigut en llargs silencis.

La hipòtesi, que finalment es va confirmar, era que el silenci de la Maria funcionava com una forma de resistència al canvi. Sentia por i ansietat davant la possibilitat de confrontar els seus conflictes interns. Una manera de protegir-se del dolor emocional que amenaçava de sorgir cada vegada que intuïa que era responsable del que passava al seu món relacional. Si el procés terapèutic continuava endavant, hauria d'abandonar les seves defenses i no podria continuar projectant les seves dificultats en l'entorn. Un malestar que, de moment, no podia sostenir.

Un sistema de defensa

La funció defensiva del silenci serà una incògnita per al psicoanalista fins que pugui arribar a entendre el seu significat i afavorir d'aquesta forma la comprensió del conflicte del pacient. La intuïció i l'experiència del professional seran de gran ajuda perquè el silenci s'arribi a convertir en una via privilegiada cap a la introspecció.

El psicoanalista també administra els seus propis silencis, que són una posició coneguda pels pacients. De fet, l'imaginarí popular els tracta fins i tot de manera humorística. Al psicoanalista se'l coneix com el professional "silenciós" que escolta el pacient. Com a mostra, aquest acudit clàssic: *Un pacient arriba a la primera sessió i diu al psicoanalista: "He vingut perquè tinc un problema molt greu". El psicoanalista el mira fixament sense dir res. Al cap d'uns minuts, el pacient s'impacienta i exclama: "Bé, digui'm alguna cosa! No em puc quedar així!". El psicoanalista respon serenament: "Però si encara no m'ha explicat res".*

La realitat és que el terapeuta escolta més que no pas parla, està més temps en silenci per pensar, sentir i comprendre, però quan el silenci no està al servei de la reflexió, sinó que és la resposta en si mateixa, té un altre significat que haurà de ser investigat per cada professional, que haurà de pensar si és originat per les comunicacions del pacient, per com l'han impactat, o si és una resposta motivada

“En el silenci es distingeixen matisos. Hi ha silencis per recapacitar i sentir. Silencis desesperançats, culpables, avergonyits. Silencis depressius, angoixats i desafiador”

pels seus conflictes propis. Tot això forma part del treball habitual en les consultes del psicoanalista: entendre les incerteses, dubtes i misteris dels vincles humans.

Els nens que no diuen res

Capítol especial mereix la psicoanàlisi de nens, que no fan servir el llenguatge en les sessions com els adults. Si no hi ha dificultats especials, els nens parlen, encara que passen més temps en silenci que els adults. Ells juguen, dibuixen; aquesta és la seva manera particular d'expressar-se, sobretot els més petits. Sens dubte, és una comunicació més silenciosa que la del món adult. Els psicoanalistes de nens han après a llegir aquests dibuixos i jocs per entendre'ls i comunicar-s'hi no només a través de la paraula sinó també entrant en el seu terreny de joc. Tota una aventura!

Per finalitzar, una reflexió més general: la psicoanàlisi és una relació assistencial personalitzada, basada en el vincle de dues persones, pacient i terapeuta. En aquest context, el silenci, ben administrat, compartit i respectuós ajuda a enfortir aquest vincle generant l'atmosfera necessària de confiança i seguretat que convidarà el pacient a aprofundir en les seves experiències. Aquest ambient és el que dona a la psicoanàlisi el seu reconegut valor d'intimitat i privacitat que permet, no l'adaptació i submissió del pacient a la norma establerta, sinó una llibertat personal i sinceritat més grans amb si mateix, i, si tot va bé, provocarà canvis en la seva posició subjectiva en el món. Arribat a aquest punt, deixaré les paraules perquè es faci simplement un silenci...

Maria Rosa Royo és psicòloga clínica, psicoanalista, psicoterapeuta i professora de Blanquerna-URL

Tallers d'escriptura creativa
amb Maria Escalas

Informa-te'n a maria.escalas.escriptura@gmail.com

El silenci és un luxe?

JOSEP CRUANYES

Advocat, historiador i coordinador de la Comissió de la Dignitat

EL SILENCI I LA MEMÒRIA HISTÒRICA

Parlar de memòria no és parlar d'una simple pràctica de record de fets passats. Les lleis de memòria estan fetes per donar compliment a les necessitats humanitàries de la justícia transicional que impulsaren les Nacions Unides en la resolució 18/7, de promoció dels drets humans i la lluita contra la impunitat, i el dret de les víctimes de conèixer la veritat que cal aplicar en les societats que han viscut un conflicte amb violació greu dels drets humans. És una lluita contra el silenci de les violacions en què poden quedar colgades les víctimes.

Aquest objectiu s'assoleix aplicant les mesures de veritat, justícia, reparació i garanties de no-repetició, com un mitjà per donar reconeixement a les víctimes de violacions greus de drets i fomentar la confiança en què l'estat no les ignori, sinó que en persegueixi els culpables i posi unes noves bases per garantir el respecte dels drets fonamentals. No només s'han de perseguir les violacions de drets civils i polítics, sinó també de violacions de drets econòmics, socials i culturals, per tant, amb un abast col·lectiu.

Aquestes actuacions s'han de dur a terme de manera global i coordinada en els quatre principis, per tal que la reparació sigui efectiva. Així, les mesures penals que comporten mesures correctives, han d'anar acompanyades d'iniciatives de recerca de la veritat que tinguin conseqüències positives per aconseguir una justícia efectiva i no formal. S'ha de produir a partir d'un clar reconeixement individual de les víctimes, reparar-los els danys per alleujar el patiment, però també restablir els seus drets vulnerats, partint de fer realitat el dret individual que tenen de rebre aquesta reparació global.

El restabliment de la confiança de les víctimes en les institucions no es pot assolir sense que tinguin la sensació que la justícia ha estat reparadora, que compensi les angoixes de qui van patir les violacions i esvaeixin el temor que es puguin tornar a repetir.

Un dels objectius finals és assolir una reconciliació que no es pot considerar com una mesura alternativa a la justícia, sinó que ha de ser el resultat de la implementació de les quatre mesures (veritat, justícia, reparació i garanties de no-repetició). I tot això, segons l'informe del relator presentat el 9 d'agost a l'Assemblea General de les Nacions Unides, implica la memòria. S'insisteix molt en el fet que la persona víctima ha de ser el centre de l'objectiu de les mesures, per tal de trencar el silenci que la repressió ha imposat, que només fa que allargar el patiment.

Una eina de subjugació

L'objectiu de tota repressió és provocar por com a eina de domini, que, quan venç la voluntat de resistència de la persona, li provoca un silenci sobre aquesta repressió i patiment que encapsula aquest dolor. Un silenci que sovint és la conseqüència de la síndrome de l'apallissat que arriba a somatitzar la víctima amb un sentiment de culpabilitat pels fets que se'l persegueix. Un mecanisme que enquistia el dolor i els efectes personals, els psicològics i també els danys físics conseqüència de maltractaments.

Pensem en la repressió directa que van viure en pròpia pell molts ciutadans durant el franquisme i després, quan es van produir violacions greus de drets civils, amb detencions, maltractaments i tortures, empresonaments, treballs forçats, multes i confiscacions, duts a terme en un intent de genocidi humà i cultural que vam patir al nostre país. El fet que s'afusellés el president Companys va ser a més, un acte que cercava una humiliació col·lectiva envers el nostre poble que s'afegia al patiment de la repressió exercida individualment. Una nova càrrega sobre el silenci escurridor que van imposar a la societat catalana.

Tots podem tenir coneixement personal dels efectes devastadors que el silenci ha tingut en la nostra societat i en concret en les famílies afectades, que ha trencat en molts casos la transmissió dels patiments greus, fruit de la repressió sota la llosa del silenci.

El silenci és un luxe?

Va ser greu que el silenci s'imposés en els quaranta anys de la dictadura, però el més injustificable i devastador per a les persones afectades és que aquest silenci s'estengués com un acte gairebé d'omertà, com a part del pacte de la transició. Les forces polítiques de la transició van imposar que no s'havia de remenar el passat com a garantia de convivència, quan hem vist que les Nacions Unides recorden que només amb la justícia transicional pot assolir la reconciliació i la pau.

Com diuen bé les Nacions Unides, el dret a la reparació justícia i veritat és un dret individual de les víctimes i del seu entorn familiar i, en conseqüència, dels estats en transició que no es pot mercadejar ni menys imposar la renúncia, ja que suposa mantenir un silenci dolorós a les víctimes. Un silenci que s'acarnissa encara més amb les víctimes i que corca les bases democràtiques del nou règim.

Situacions paradoxals

Cada dia veiem que, malgrat l'aprovació de la darrera llei de memòria democràtica, que enuncia amb pompa els quatre principis, es fa ben poc per posar-los a la pràctica. No s'ha trencat el mur de la llei d'amnistia que denuncia reiteradament la Comissió de Drets Humans de les Nacions Unides, en què es justifica la impunitat dels crims del franquisme quan aquests són imprescriptibles tal com s'estableix al Pacte dels Drets Civils i Polítics. Ara hem arribat al sùmmum, amb la recent sentència del Tribunal Constitucional en què, ja no tan sols branda la llei d'amnistia com a eina d'impunitat per mantenir el pacte de la transició, sinó que nega el dret de les víctimes que els tribunals instrueixin les denúncies per tal d'esbrinar la veritat. El resultat és que no es trenca el sostre del silenci, com tampoc el dolor i els efectes devastadors de la repressió que persisteix.

Fruit d'aquestes mancances, es donen situacions paradoxals com ara que, en reivindicar que la comissaria de Via Laietana sigui un centre de memòria i interpretació de la repressió política, els sindicats actuals de la policia nacional i el ministre de l'Interior protestin perquè se senten "interpel·lats i agredits". A qui ofèn que una víctima denunciï les tortures que ha patit?

O quan els tribunals, davant les greus violacions de drets humans comeses per la policia a territoris com el País Basc o a Catalunya durant el Procés, actuen com a veritables tribunals polítics? Són una mostra de no haver fet a fons les garanties de no-repetició.

Si hi ha hagut una acció que ha servit per ajudar a trencar aquest silenci de moltes víctimes va ser l'aprovació el 2017 pel Parlament de Catalunya de la Llei de reparació jurídica de les víctimes del franquisme, que va anul·lar els més de seixanta mil processos en què persones es van veure privades de llibertat i fins i tot van ser condemnades a mort davant dels consells de guerra durant els anys de franquisme a Catalunya. Aquest trencament no el va portar la declaració de la llei, sinó el fet que la llei va incorporar la publicació de tots els noms d'aquests milers de persones que es van veure reparades, individualment i públicament, del seu tractament injust.

De tota manera, una flor no fa estiu i queda molta feina per fer aplicant de manera efectiva les mesures de justícia per erradicar els silencis de la por que encara persisteixen, per garantir que siguem una societat en què efectivament es respectin els drets individuals i col·lectius.

Josep Cruanyes és advocat, historiador i coordinador de la Comissió de la Dignitat

WONG
PERFORMANCE
www.wongsport.com

QÜESTIONS ESSENCIALS

IGNASI LLOBERA

Què són les virtuts mixtes, com el coratge?

Fa dos mesos proposàvem que la moral no consisteix només a buscar el bé propi. Això seria egoista i ens donaria pocs motius d'alegria. Afegim ara que la moral no pot consistir només a desenvolupar les virtuts auto-referents, és a dir, els trets del caràcter que són admirables i que tenen a veure amb la manera com una persona es tracta a si mateixa. Un exemple n'és la templança, que consisteix a relacionar-se amb les pròpies emocions de manera admirable.

Fa un mes proposàvem que la moral tampoc no consisteix només a buscar el bé dels altres. Això ens portaria a l'autosacrifici, que a l'extrem és incongruent: si només busquem el bé dels altres, ens descuidem a nosaltres mateixos fins al punt de no ser capaços de fer el bé als altres. Afegim ara que la moral no pot consistir només a desenvolupar les virtuts altri-referents, és a dir, els trets del caràcter que són admirables i que tenen a veure amb la manera com una persona tracta els altres. Un exemple n'és la benevolència, que consisteix a mirar de beneficiar els altres de manera admirable i completament altruista.

A més de les virtuts auto-referents i de les virtuts altri-referents, hi ha una tercera mena de virtut, tal com defensa el filòsof nord-americà Michael Slote: les virtuts mixtes. Són els trets del caràcter que són admirables i que tenen a veure alhora amb la manera com ens tractem a nosaltres mateixos i amb la manera com tractem els altres. Un exemple n'és el coratge, que consisteix a afrontar els perills (siguin els que ens amenacen a nosaltres mateixos i/o els altres) i les pors que aquests perills ens fan sentir, i fer-ho de manera admirable.

En les dues columnes anteriors proposàvem que la moral requereix un cert equilibri entre buscar el bé propi i buscar el bé dels altres. Afegim ara que també hem de buscar un cert equilibri entre les virtuts autoreferents, les virtuts altri-referents i les virtuts mixtes. I, d'aquestes tres menes de virtuts, que no en falti cap!

Les virtuts mixtes tenen a veure amb la manera com ens tractem a nosaltres mateixos i com tractem els altres

ALBERT BOTTA

La intel·ligència va abans que el coratge?

La tragèdia grega proposa l'arquetipus de l'heroi que assumeix coratjosament el seu destí. Endebades pot maldar per defugir-lo. Al capdavall, el destí *funest* s'acaba acomplint *velis nolis*. No en va és tràgic. Destí és ineluctabilitat: passa el que ha de passar. I com les estacions de l'any, *la història es repeteix*. En el món clàssic i en les religions el temps és tancat, circular, cíclic. Nietzsche se'n fa ressò amb la noció d'etern retorn. En canvi, en la modernitat el temps és lineal i el futur obert, sovint en clau de progrés, que tot i valuar-se tant sempre està limitat.

La diferent concepció del temps palesa el desplaçament dels significats amb què pensem. Això inclou també els valors i, en concret, del que en representem com a coratge positiu. Avui ja no se sent allò d'abans d'*els nens no ploren*, quan coratge lligava amb masculinitat durant segles i segles.

Viure és tenir problemes i anar fent amb intel·ligència i coratge (cor fort, empena, fermesa...). Segons Russell, cal actuar amb decisió bo i no estar segurs de res, *perquè no hi ha res mereixedor d'una certesa absoluta*. Hi ha un coratge que permet encarar situacions incertes, com ara malalties o altres dissorts. Tanmateix, el coratge pot ser absurd, temerari, i dubtós èticament. Thomas Mann ho il·lustra en l'incert final del protagonista de *la Muntanya màgica*. En la Gran Guerra, onades i onades de soldats asseguren que un de cada tres arribarà a la línia del front: "Més d'un s'ha quedat enrere, no ha seguit la marxa forçada, ha resultat massa jove i tendre. Ha empal·lidit i trontollat, s'ha exigit més coratge a si mateix, però a la fi s'ha quedat enrere". Sempre cal presència d'ànim, si més no en l'horitzó de la mort. Però cal intel·ligència, ètica i distància emocional per tocar a terra i prendre decisions veritables. Coratge sí, però per a què? Plató fa de la intel·ligència la virtut de l'ànima racional. És el cap que ha de governar les altres dues: l'ànima irascible –pit i cor– amb la virtut del coratge, i l'ànima concupiscible –el ventre– d'on venen les passions.

Segons Russell, cal actuar amb decisió bo i no estar segurs de res, "perquè no hi ha res mereixedor d'una certesa absoluta"

El coratge

Des de sempre s'ha relacionat el coratge amb la força i l'empena, però que necessitem per tenir-ne? Val més ser intel·ligents o valents?

SABONS, DETERGENTS
I PRODUCTES DE NETEJA

FET A MATARÓ DES DE 1889
LES MARQUES DE QUALITAT
AL SEU SERVEI

www.codina.es

FELIU
CORREDORIA
D'ASSEGURANCES

Assegurances
amb valor afegit

C/ del Parc, 46.
08302 Mataró
T. 937571739

www.assegurancesfeliu.cat

ELS VALORS DE LES RELIGIONS

El canal Beagle: la guerra que va evitar el Vaticà

La signatura del Tractat de Pau i Amistat entre Argentina i Xile, el 1978, va ser possible gràcies a la mediació del papa Joan Pau II, que llavors havia iniciat justament el seu mandat com a bisbe de Roma i màxim responsable de l'Església Catòlica.

REDACCIÓ

La disputa pel canal Beagle –estret o pas marítim localitzat a l'extrem austral d'Amèrica del Sud, que connecta l'oceà Atlàntic amb l'oceà Pacífic– va ser un conflicte fronterer entre Xile i l'Argentina que va començar a principis del segle XIX, però que va explotar especialment a partir de la dècada dels anys setanta, durant les dictadures militars de Jorge Rafael Videla a l'Argentina i d'Augusto Pinochet a territori xilè. Un conflicte fronterer que va estar molt a prop de desembocar en una guerra, però que no va arribar a succeir mai gràcies a la intermediació del Vaticà.

El 1977, es va conèixer la resolució la Cort Arbitral del conflicte, liderat pel Govern britànic, la qual atorgava a Xile les illes Lennox, Nova i Picton, ubicades al canal Beagle. Mentre que el govern Pinochet es va afanyar a reconèixer la decisió, l'Argentina la va rebutjar, ja que permetia a Xile la projecció a l'Atlàntic, tan temuda pels sectors nacionalistes argentins. I, aleshores, el juny del 1978, els exèrcits de les dues nacions van començar a maniobrar a la frontera. La guerra entre els dos països andins estava més a prop que mai.

En aquest punt, el papa Joan Pau II, que feia just tres mesos que havia iniciat el seu pontificat (16 d'octubre del 1978), va cridar l'ambaixador de tots dos països a Roma i va fer una aposta a favor de la pau. I va proposar el cardenal Antonio Samoré com a portaveu del Vaticà i mediador entre els dos estats. El 8 de gener del 1979, els cancellers de Xile i l'Argentina van signar l'Acta de Montevideo, per mitjà de la qual

els dos estats demanaven formalment al Vaticà que hi intervingués per trobar una solució pacífica.

La proposta papal atorgava a la nació xilena diverses illes (les illes Lennox, Nova i Picton), però també establia una “zona d'activitats conjuntes i concertades” o “zona o mar de la pau”, on tant l'Argentina com Xile explorarien i explotarien en comú els recursos vius i no vius del llit marí i del subsòl que s'havia atorgat al país governat pel general Pinochet. Aquesta proposta, que demanava un grau d'esforç per part de les dues parts, tampoc no va agradar a l'Argentina. En aquell moment, el conflicte va quedar congelat. I van haver de passar encara uns quants anys per arribar definitivament a la desitjada pau.

DESPRÉS D'UNA ALTRA GUERRA

L'Argentina no va acceptar la proposta del Vaticà, però l'esclat la Guerra de Malvinas entre l'Argentina i la Gran Bretanya el mes d'abril del 1982 va deixar la qüestió del canal Beagle de banda. Raúl Alfonsín va recuperar el tema. El resultat de la consulta popular del 1984 va ser contundent: un 82 per cent de la població va votar a favor de la proposta papal. La signatura del Tractat de Pau i Amistat (29 de novembre del 1984) posava punt i final al conflicte pel canal Beagle.

Dues atletes olímpiques pacifistes

La nadadora Aliaksandra Herasimenia i l'atleta Krystsina Tsimanouskaya han denunciat els seus respectius països, Bielorússia i Rússia, per pràctiques autoritàries.

XAVIER GARÍ DE BARBARÀ

Xavier Garí de Barbarà és doctor en Història i professor de la UIC

En el món de l'esport, com en qualsevol àmbit de la vida humana, sempre s'és a temps de ser pacifista, de treballar per la fraternitat i la concòrdia, de buscar el bé comú i la justícia per a tothom. És el cas de la medallista olímpica de natació, Aliaksandra Herasimenia, així com de la també atleta olímpica Krystsina Tsimanouskaya (a la imatge). Totes dues van denunciar el seu propi país com a única dictadura europea: Bielorússia, que està sota el règim d'Aleksandr Lukaixenko, gran aliat del rus Vladímir Putin.

El cas de Krystsina va ser una crítica directa al comitè olímpic bielorús, dirigit pel fill del dictador, Viktor Lukaixenko, i que havia condicionat la participació d'atletes al suport polític al règim. Durant els Jocs de Tòquio 2020 ho va denunciar públicament per xarxes socials i les autoritats del comitè olímpic del seu país la van forçar a

tornar a Bielorússia. Va demanar asil polític al Japó i protecció al Comitè Olímpic Internacional, que va seguir el cas, i va evitar ser deportada al seu país. Va aconseguir asil polític a Polònia, i més tard rebé la nacionalitat polonesa i, al cap de dos anys sense competir, va obtenir el permís per fer-ho de manera internacional.

El cas d'Aliaksandra és més dur. També bielorussa i crítica amb el règim de Lukaixenko, la medallista olímpica va desacreditar el dictador perquè s'havia aliat amb Putin en la guerra contra Ucraïna, i va dir que Ucraïna sempre havia estat un bon veí i un poble germà. Prèviament, ja havia estat crítica amb les eleccions de 2020, en què, fraudulentament, el dictador va renovar el seu poder. L'atleta no va poder tornar al seu país per amenaces i es va exiliar a Polònia.

El 2023 va ser jutjada sense que hi fos present i va ser condemnada a dotze anys de presó. La medallista olímpica va assegurar que era un motiu d'orgull una condemna com aquesta perquè provenia d'un govern corrupte.

Aquestes dues esportistes d'elit, Aliaksandra Herasimenia i Krystsina Tsimanouskaya, han consumat en els darrers anys dos casos paradigmàtics de compromís pacífic i pacifista contra una guerra i contra un dictador, i són la prova que, des de qualsevol país, dedicació i opció, es pot lluitar sempre per la concòrdia i la justícia.

EL CONTE

ANNA IBORRA

Il·lustrat per

MIREIA JAQUES

Il·lusions

Són les nou. La llum de la superlluna d'enguany aporta una claror agradable a l'estança. Des de la butaca veu el rellotge de paret. Ja deu fer prop de quaranta anys que el van comprar amb el seu home, al cel·sia, a la rellotgeria Unión Suiza, la més antiga de Barcelona, un divendres per la tarda.

Està contenta, vindrà en Bernat, el fill, amb la Isabel, la jove, i en Roc i la Maria, els nets. Fa molt que no els veu. La darrera vegada va ser al funeral de la Ramona, la seva germana, ja fa tres mesos. Els va dir que vinguessin la nit de Nadal a sopar. Sempre estan tan enfeïnats!

Ja està tot: La taula amb les estovalles que va fer la mare, de flors brodades i puntes de ganxet, els tovallons a joc. Els plats amb un rivet daurat. Les copes de cristall tallades. Com que els nens ja són grans, ha posat tot el joc: de vi, xampany i aigua. Ha tret la coberteria Christofle, la tenia guardada per a les grans ocasions. Avui s'ho val. Tot ben col·locat, com en un hotel dels bons.

Un centre de taula amb espelmes. En un racó, l'arbre de Nadal amb garlandes i boles de colors, rematat amb una estrella. Hi volia posar regals per a tots, però no sap els seus gustos i li fa por equivocar-se. Ha comprat uns sobres decorats amb motius nadalencs i, amb la seva exquisida cal·ligrafia, ha escrit els seus noms i a dins hi ha posat diners. Els els donarà amb els torrons i les neules.

L'aroma dels àpats preparats omple la sala. De primer, canapès, foie-gras d'ànec, salmó fumat i pernil ibèric, que és Nadal! Ho va encarregar a la

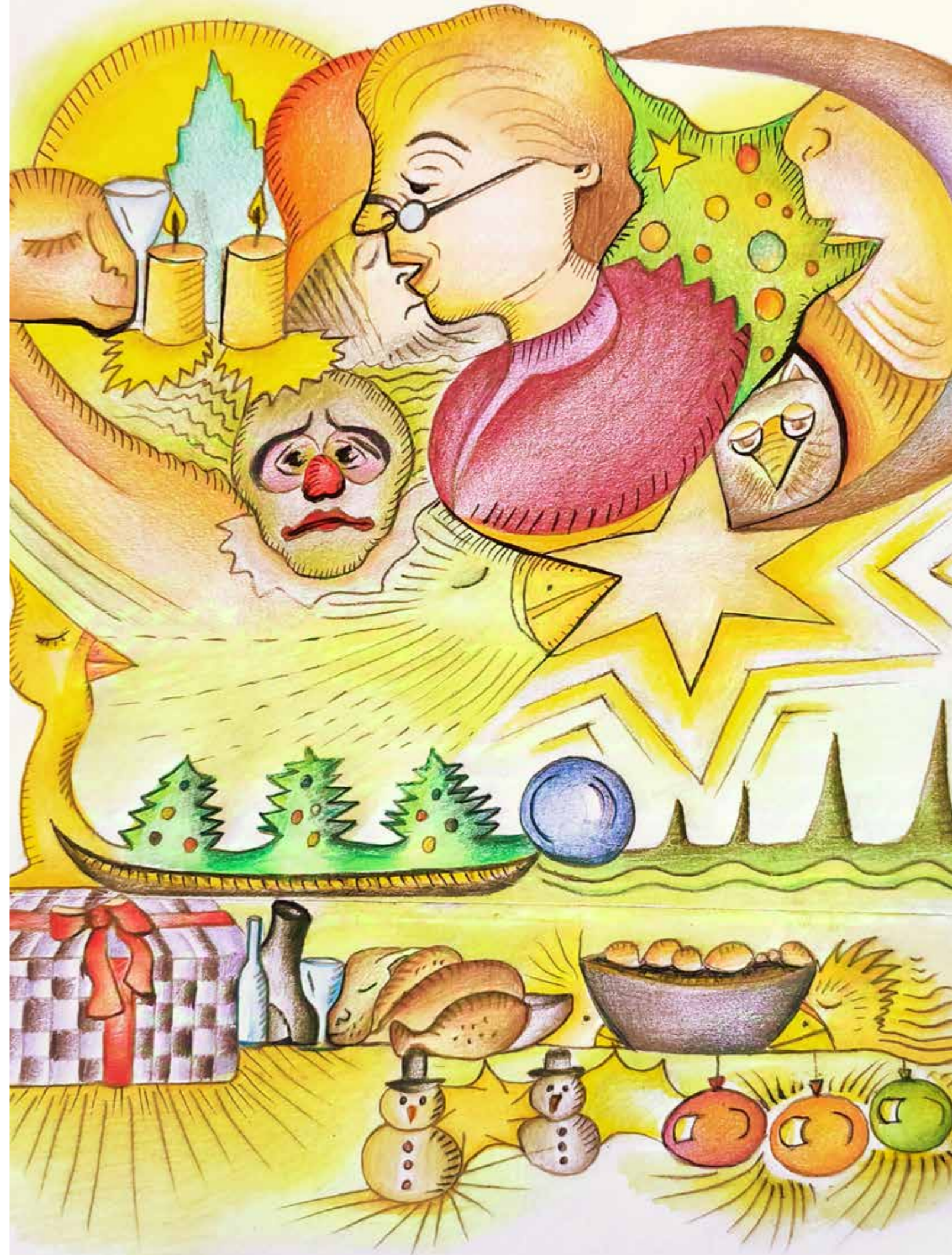
millor botiga, li ha costat un ull de la cara, sort de la paga extra de la pensió i dels diners que fa anys que va estalviar. De segon, seguint la tradició, pollastre rostit amb prunes i pinyons. Hores de feina amb ganes, però molt cansament, ja no té edat per a aquestes coses. S'ho mira complaguda. Està que no pot més, però se sent satisfeta, tot està perfecte.

S'ha assegut a la butaca. Està esgotada. Tanca els ulls mentre escolta les nades de l'elapé de l'Orfeó Català que el pare del seu home va comprar fa segles.

Sona *El Rabadà* i recorda altres nadals amb en Miquel cantant amb els nets. Ell sí que gaudia aquelles estones: se'ls asseia a la falda, els feia arri arri tatanet, i ningú estava per ella, que trastejava a la cuina, nerviosa. Recorda un dia en concret. Quin any era? Ella a la cuina pensant: "Estan molt esverats. Quina una en faran, avui?". Sent un cop i tot seguit trencadissa, quan surt de la cuina veu el pallasso de Lladró esmicolat a terra. El seu home consolant en Roc, això l'exaspera. Durant el sopar, la família celebra el moment. Els contempla amb rebança, li sap greu la figureta, era caríssima, al petit li agradava molt.

Ara sap que la trencadissa només era l'excusa per mostrar-se enfadada. Una forma de cridar l'atenció. No ha estat mai una dona amorosa, no en sap més. Els estima, però és incapaç de mostrar-ho, té mal caràcter. Vol canviar, farà un esforç. A partir d'avui tot serà diferent. Ja no trigarán. Quin cansament!

Són les nou. Des de la butaca veu el rellotge de paret. La llum del sol la desperta del seu engany.

IMATGE EN CREIXEMENT

“L’escenari
perfecte per
una repentina
i inesperada
coreografia de
malabarismes”

Miquel Lleixà

El fotògraf Miquel Lleixà publica cada dia al seu compte d’Instagram (@miqmat) una instantània on introdueix reflexions adreçades al creixement personal.

PALAU ROBERT

Passeig de Gràcia, 107
08008 Barcelona
Tel. 932 388 091

palaurobert.gencat.cat

Segueix-nos a:

LEONOR FERRER

UNA VIDA
ENTRE LÍNIES

Exposició fins al
02.02.2025

Sala 4 — Cotxeres

Entrada Lliure
Free Entry

#150LeonorFerrer

BARCELONA 15 JULIO 1906

Ja Delmeeste

Leonor Ferrer

 Generalitat
de Catalunya

 150
Leonor
Ferrer